

KONGRES

2-IX

ISTRA

BAZOVICA

6-IX

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Kongres u Mariboru

EMIGRANTSKI KONGRES V MARIBORU 1 IN 2 SEPTEMBRA

DESETI KONGRES NARODNIH MANJINA U BERNU

Dr. Ivan M. Čok.

U nedjelju 2. septembra sastaju se predstavnici čitave naše emigracije, organizovane u Savezu, na kongresu u Mariboru. Važan je događaj u životu naše emigracije taj godišnji kongres. Svakako najvažniji datum naše velike organizacije u ovoj godini. Jedna etapa na našem putu.

Od kongresa do kongresa naša organizacija postaje sve čvršća, sve potpunija. Čak i oni, koji su uvijek skloniji kritici ili čak omalovažavanju moraju to da opaze i da priznaju.

Naša organizacija nije postigla svoj najviši vrhunac, ona je još možda daleko od toga, ali ne može se zatajiti, da danas savez jugoslovenskih emigranata iz Julijske Krajine znači mnogo, a pogotovo da znači mnogo više nego što je znatila raspoređena emigracija prije četiri, pet godina. Savez je u svom formiranju i on će sigurno do godine biti i jači nego što je danas. To je zakon njegovog polaganog, ali stalnog razvoja.

Svakako, ono što imamo danas u Savezu daleko je od onoga stanja, koje je vladalo u našoj emigraciji prije onog sastanka u Celju, na kojem se je po prvi put počelo plaho govoriti o ideji jedinstvene organizacije. Bilo je to 1931. U Celju su se bili sastali predstavnici svih naših društava, koja su onda postojala, na jednu prigodnu svečanost i tim je povodom onako usput bila nabacena ideja zajedničke organizacije. Ko je bio na tom zboru može pogotovo da konstatuje, da smo danas daleko odmakli u razvoju i snazi. Toga dana u Celju, a to nije tako stara historija bilo je ljudi, koji su ne samo skeptički gledali na ideju zajedničke organizacije, nego su čak i s posmjehom, koj je bio neugodan, pratili predloge o sjedinjenju. Danas su i ti među nama, danas i ti uviđaju kako je naša organizacija potrebna i kako je Savez jedna stvarnost koja se sama po sebi razumije.

Mi, koji smo u Celju lomili kopljem za osnivanje Saveza s entuzijazmom, sa zadovoljstvom gledamo život naše velike organizacije. Ne zatvaramo oči pred nevoljama i velikim zaprekama, koje našoj emigrantskoj organizaciji stoje na putu punog razvoja, znamo da ima i oko organizacije, a i u njoj stvari koje nisu najidealnije, prihvaćamo i jedan dio ove kritike, koja se čuje, ali i opetovano kažemo, da je naš savez iz godine u godinu čvršći i opetovano izražavamo vjerovanje, da će do godine naša organizacija biti jača nego što je sada.

Psihološki i materijalni uslovi razvoja naše organizacije nisu takvi, da bi se moglo pretpostavljati grozničavo okupljanje borbenih falanga, koje mogu da impresioniraju u bilo kojem smislu. Ali i pored toga ima naša zajednička organizacija i svoju svrhu i svoje mogućnosti rada i postojanja.

Tu je u prvom redu reprezentativna uloga Saveza. I ako se nikad dovoljno to ne ističe, moramo biti svjesni, da značenje Saveza u tom pogledu može biti sudbonosno i historijsko i da bi Savez trebalo osnovati ako za ništa drugo, a ono već zato, da se jednom organizmu dade mandat da govori u ime našeg naroda u Julijskoj Krajini. Ko zna ne će li biti jednog dana od sudbonosne važnosti postojanje Saveza baš s obzirom na to narodno predstavništvo. Kad se to uoči, onda pogotovo treba najozbiljnije shvatiti formaciju saveznog vodstva. I danas već Savez ima veliku reprezentativnu ulogu u Jugoslaviji i prama vani. On stvarno preko najboljih predstavnika organizovane emigracije predstavlja Julijsku Krajinu. To opravdava njegovu postojanje i onda, kad ne bi bilo njegove stalne aktivnosti i na terenu svagdanje političke propagande i na terenu socijalne brige za emigrante pojedince i emigrantsku skupnost.

A i ta stalna aktivnost Savezne organizacije u političkom i socijalnom pravcu mo-

Mariborski emigrantski društvi »Jadran« in »Nanos« sta objavili sledeć proglaš:

V soboto 1. septembra slavi agilno in požrtvovalno društvo »Jadran« 15letnico svojega obstoja in delovanja. Slavnost bo v okviru emigrantskega kongresa, ki bo v nedeljo 2. septembra. Spored slavnosti je naslednji:

1. SEPTEMBRA: slavnostna akademija »Jadrana« v Unionu; začetek ob 8. uri. Pri akademiji sodelujejo člani narodnega gledališča, solisti ter drugi gostje in moški zbor »Jadrana« pomnožen z dečki. Na akademiji se bo prvič izvajala s sodelovanjem vojaške godbe slavnostna kantata, ki jo je uglasbil g. prof. Vasilij Mirk. Kantata je uglasbena nalašč za proslavo »Jadrana«.

2. SEPTEMBRA: ob 8. uri zjutraj bo v frančiškanski cerkvi spominska sveta maša za žrtve, padle v Primorju. Pri maši poje društvo »Jadran«. Mašo bo bral župnik g. Jakob Soklič iz Slovenjgradca, ki bo imel tudi pridigo.

Ob 9.15 uri bo sprejem udeležencev na glavnem kolodvoru. Po sprejemu se bo formiral sprevod, ki bo krenil izpred glavnega kolodvora, po mestnih ulicah ter se zaključil v Unionu.

Ob 10 uri bo začetek kongresa v veliki dvorani Uniona. Po kongresu se bo poklonila deputacija pokojnemu generalu Maistru ter bo položila venec na njegov grob.

Ob 15 uri bo velika vrtna veselica »Jadrana« na letnem telovadišču Sokola I. v Koseskega ulici. Pri veselici bo sodelovala godba Drava ter zbor včlanjeni v Ipavčevi pevski župi. Če bo slabo vreme bo veselica v Unionu.

Društva, ki so prejela vabila za sodelovanje pri slavnosti zlasti ona, ki sodelujejo pri sprevodu, opozarjamo, da je društvo »Nanos« izdelalo napise in da se zberejo na kolodvoru tam, kjer bo določen za nje prostor, ki bo viden potom napisa organizacije. Spored spreveda in vrstni red društev bo izdalo društvo »Nanos« tekoma tega tedna. Društva se naprošajo, naj se udeležijo spreveda s prapori in zastavami, ona pa, ki imajo narod ne nože prosimo, naj se udeležijo sprevedov v narodnih nošah.

Prosimo vse narodno občinstvo Maribora, naj se vseh prirediteljev polnoštevilno udeleži, ter tako dokaže, da mu je usoda naših bratov in sestra onstran mej pri sreči, jer da še nismo in ne bomo na nje pozabili. Vožnja v Maribor bo za udeležence polovična.

*

Spored slavnostnega obhoda

Društvo »Nanos« sporoča vsem udeležencem kongresa, da je razpored potovke, ki se bo formirala izpred gl. kolodvora, sledeč:

Na čelu zastavonoša — godba »Drava« — direktorij Saveza — narodne noše — gostje in delegati — društvo »Jadran« — Klub koroških Slovencev — društvo »Nanos« — Sokolska župa — Ipavčeva župa — Maistrovi borci — Narodna odbrana — Jadranska Straža — Narod. strokovna zveza — Slov. žensko društvo — Ujed. jugosl. nacion. železničara i brodar — Streljačke družine — Ciril-Metodova družba — ostali emigranti iz Maribora ter kot zaključek okrašen vozovi. Opozarjamo vsa društva, da bodo pri glav. kolodvoru postavljene table, za svako posamezno društvo, kjer naj se zberejo tudi njega člani.

Glede znižane voznine na železnici sporočamo, da je dovoljena od ministarstva polovična vožnja. Ker pa nam Savez dosedaj še ni poslal legitimacij in ker ne vemo ako jih bomo mogli še pravočasno razposlati, naj vsak udeleženec kupi na svoji odhodni postaji celozvoznico, ki jo pa ne sme pri izhodu oddati, ker bi ista veljala za povratek, in se bo dobilo legitimacije v naših društvenih prostorih (Grajski kino). Žigosale se bodo pri vходу v dvorane »Union«. Nadalje prosimo vsa društva, ki nam dosedaj še niso poslala prijavnice da to čimprej store.

Dolžnost vseh društev je, da se polnoštevilno udeležijo kongresa!

Z emigrantskimi pozdravi!

Nanos

USODA RIHEMBERŠKIH FANTOV

Viktor Birs prepeljan v Castelfranco

Gorica, 26. avgusta 1934. (Aigs). — Izmed sedmih obtoženecv iz rihemberške okolice, je bil Viktor Birs, ki je bil obsojen kot vodja protidržavnih elementov na pet let ječe, pred kratkim iz rimskih zapo-

rov prenelan v ječo za politične kaznenice v Castelfranco (Emilia). Za ostalih šest obsojencev za enkrat še ni znano, kam so bili odpeljani.

K POŽIGU V KRVAVEM POTOKU

Aretiranci so še vedno v tržaških zaporih

Trst, 27. avgusta 1934. (Aigs). — V prvi vesti, ki smo jo prinesli v predzadnji številki »Istre« o požigu v Krvavem potoku smo po prvem poročilu, ki smo ga dobili poročali, da so našli ob pogorišču ubitega nekoga fašista. Kasneje, smo ugotovili da je ta vest nesresnična in jo danes

popravljamo. — O aretirancih do sedaj nismo mogli zvedeti ničesar novega. Vendar pa je znano, da do zadnjih dni niso nikogar spustili in da jih vse drže še v zaporih strogo ločene med seboj in popolnoma odtrgane od zunanjega sveta.

ra da se cijeni. Ona nije malena, ona nije neznatna, čak niti ako pojedini otkjci ne mogu u svojim referatima da iznesu velike precizne cifre i podatke o svom radu.

Ima mnogo rada, koji se ne može zahvatiti u suhoparnu shemu kongresnih izvještaja Toga moramo biti svjesni i bit ćemo pravedniji u svojoj kritici. Konstatovat ćemo, da činimo krivo kad postavljamo sve u okvir tvrdog reglamana, kad život, koji je tako komplikovan želimo da podijelimo na referate.

Možda tek to, da se prigovori, što se nešto malo više pažnje ne posvjeti političko-idejnom raščišćavanju i što se u tom smislu ne stvori jedna linija, koja bi odgovarala što idealnije našem političkom problemu i problemu naše emigrantske snage. Vjerujemo međutim, da će i do toga doći. Ni na tom terenu ne smije biti naglih rješenja, koja bi mogla biti opasnija nego eventualne idejne nelogičnosti i protuslovlja, koja se danas događaju.

Možda će se na mariborskom kongresu o tome govoriti i dobro je da se govori. Kod zaključivanja, kod stvaranja rezolucija, treba pak postupati s najvećom razumnošću.

Ako situacija nije zrela za rješenja koja će biti objektivno dobra i prihvatljiva za čitavu emigraciju, neka se ta rješenja odgode. Rekli smo u početku, da je naša emigrantska organizacija jaka, ali ona još nije ipak toliko jaka, da bi mogla podnijeti unutarnje sukobe i razmimoilaženja na načelnoj liniji.

S ovo nekoliko riječi iskrenog interesovanja dolazimo pred početak kongresa. I ako smo »savezno glasilo« naš optimizam nije oblativno oficijelan. Naglasujemo: vjerujemo u savez, u njegovu vitalnost i potrebu te naše organizacije, i vjerujemo, da se ta naša organizacija jača i razvija, polagano i stalno. Želimo da to i kongres konstatuje i da novom saveznom vodstvu daće zanosu za daljnju godinu rada.

Dr. Josip Vilfan.

Od 4 do 6 rujna zastjedat će ovogodišnji kongres evropskih narodnih manjina. I ovaj put zasjedat će predstavnici narodnih manjina u Bernu, kao i prošle godine. Švicarske oblasti dale su im međjutim na raspolaganje dvoranu staleškog vijeća u saveznoj palači.

Premda se predlagalo, da se kongres ovaj puta nešto odgodi, ipak će se i ove godine održati prije sastanka vijeća i skupštine Lige Naroda. Razlog je tome prije svega poljski prijedlog, da se međunarodna zaštita narodnih manjina generalizira. Predstavnici narodnih manjina morat će zauzeti stanovište prema tom prijedlogu i to prije sastanka Vijeća i skupštine Lige Naroda. Slični zahtjevi, da se zaštita narodnih manjina generalizira, čuli su se na prošlom kongresu. Ipak je opravdana bojazan, da bi neke države mogle pokušati, da krnje sadašnja prava narodnih manjina, ako bi se slučajno desilo, da poljski prijedlog zbog kakvih formalnih razloga ne bude primljen.

S time u vezi raspraviti će se i pitanje, hoće li države koje stupaju u Ligu Naroda automatski preuzeti postojeće obveze prema narodnim manjinama. Ovo je pitanje postalo aktuelno obzirom na eventualni pristup sovjetske Unije Ligi Naroda. Obvezatne izjave u smislu zaštite narodnih manjina dale su prigodom ulaska u Ligu razne države, kao na primjer Estonka, Lotiška, Litva.

Ovogodišnji kongres dati će predstavnicima narodnih manjina priliku, da jasno formuliraju zajedničko stanovište svih narodnih manjina u Evropi i to na osnovu desetogodišnjeg zajedničkog iskustva i nastojanja. Jasno je, da će kongres tom prilikom svečano ponoviti svoja dosadašnja načela, koja predstavnici narodnih manjina zastupaju već 10 godina, to jest:

DA JE PRIZNANJE SLOBODNOG NACIONALNO-KULTURNOG RAZVITKA ZA SVAKU NARODNU SKUPINU I U SVAKOJ DRŽAVI, JEDINA BAZA NA KOJOJ SE MOGU RAZVIJATI ODNOSI MEDJU NARODIMA.

I ovogodišnji deseti kongres narodnih manjina otvorit će naš bivši zastupnik u talijanskom parlamentu dr. Josip Vilfan.

Zadušnice za Bazoviške žrtve v Karlovcu

Emigrantsko društvo Istra Trst Gorica v Karlovcu poziva vse članstvo da se udeleži sv. maše zadušnice za padle žrtve fašističnega terorja v Bazovici, katera se vrši dne

6 septembra t. l. ob 6 uri zjutraj v cerkvi sv. Trojice

v Karlovcu. Dolžnost je vsakega emigranta in člana da se na ta način oddolži zahvalnosti, ki jo moramo imeti do naših mučnikov. Maša bo tiha.

DEMONSTRACIJE V BENEČIJI

Eden izmed demonstrantov ubit

V S. Giovanni Ilarione (Verona) je podesta predpisal posebno občinsko pristojbino tudi za vodo. To je razburilo predvsem številno siromašno ljudstvo, ki je po vasi burno demonstriralo. Naslednjega dne je karabinerski maršal s miličniki aretirал nekoga demonstranta in ga celo ubil, čeprav se ni ta prav nič upiral. — Agis.

ŠTAMPA U JULIJSKOJ KRAJINI I ASIMILACIJA

Ako se prati fašističku štampu u Julijskoj Krajini opažaju se neke suprotnosti u načinu pisanja o našem narodu tamo. Dok tršćanska štampa, kojoj prednjači »Piccolo«, smatra da asimilacija ide normalnim tokom, a naročito asimilacija omladine, dotle puljski »Corriere istriano«, to pitanje gleda realnije. Ne samo da su stariji čvrsto vezani sa prošlošću, piše taj list, već i omladina, koja izlazi iz talijanskih škola i fašističkih organizacija, ide stropama roditelja. Sta više, piše »Corriere«, slavenstvo, a prema tome i antitalijanstvo, je još jače nego prije rata.

Riječka »Vedetta d'Italia« ima opet drugu taktiku. Ona ne hvali ni ne napada, već se ograničuje na kroničarske izvještaje o raznim fašističkim priredbama po našim selima, na izvještaje o dječjim fašističkim kolonijama i na registriranu promjenjenih prezimena.

Možda bi se moglo pronaći uzroke tom različitim tretiranju u tiraži i u važnosti pojedinih listova. Jer »Piccolo« se čita i u mostarstvu, pa već i radi toga smatraju potrebnim da istaknu kako je Julijska Krajina na putu da se asimilira u kratkom vremenu. »Corriere istriano« je lokalni organ fašističke stranke i kao takav može da otkriva i pravo stanje stvari i da predlaže mjere za borbu protiv našeg naroda. »Vedetta« međutim izlazi na samoj granici, gdje je promet sa Jugoslavijom živiji, pa ne može i ne smije i radi svojih čitatelja koji imaju poslovne veze sa Susakom, da oštrije ispusta. Osim toga ima na Rijeci i u Liburniji nešto stranaca, pa se i radi njih ne mogu u cjelosti upotrebiti metode i riječi ostale fašističke štampe.

Iz pisanja te štampe i iz izvještaja koji nam stižu, dalo bi se izvesti slijedeći zaključak:

Rečim radi svim silama da čim prije asimilira naš narod u Julijskoj Krajini. U prvo vrijeme su htjeli da odmah italijaniziraju cijeli narod, ali su vidjeli da je to nemoguće. Tako tršćanski »Piccolo« — pišući o osnivanju poljoprivrednih škola »Ente Faina« — kaže da su svi oni iznad 35 godina izgubljeni za talijanstvo, jer da nisu prošli kroz talijanski i fašistički odgoj a desetak dana kasnije, pišući o fašističkim organizacijama na Krasu, kaže da su jedino djeca od 18 godine u mogućnosti da postanu Talijani, jer da su jedino ta djeca prošla kroz talijansku osnovnu školu. Ali i »Piccolo« se boji da će djelovanje roditeljske kuće paralizirati utjecaj škole i omladinskih organizacija, te predlaže razne mjere za očuvanje školskog fašističkog duha kod djece.

Puljski »Corriere istriano« piše, međutim, sasvim obratno. U napadajima na naša sela u okolici Pule, taj list priznaje da se ni djeca ne asimiliraju tako jednostavno kao što to piše »Piccolo«. Priznaje potpuni neuspjeh škole, i u broju od 14 o. m. j. pozivlje u pomoć i političke vlasti i traži da se omladinskim organizacijama u okolici Pule dadu neke privilegije, kako bi moglo početi sa radom na italijanizaciji omladine. On traži veću moralnu i više materijalnu pomoć sa strane režima u tu svrhu i priznaje da će početak biti težak.

Prema tome rad na asimilaciji je bio postavljen na krive temelje, pa se ni poslije šesnaest godina ne opažaju plodovi.

Taj list traži i uzroke tom neuspjehu. Prvi uzrok nalazi u antitalijanskim osjećajima starijih, a odmah iza toga dolazi crkva, koja da ne vrši onu ulogu koju bi morala u fašističkoj državi. Saradnici toga lista kažu da ono malo molitava na našem jeziku ometa asimilaciju. Uz to da postoji i pismana veza između emigranata i onih kod kuće, a i ono nekoliko žena, koje preko ljeta dodju u svoja sela, vrši antitalijansku propagandu i ometa rad na italijanizaciji, kaže »Corriere«.

Kada bi samo ovi zadnji uzroci ometali rad, tada ne bi bilo teško te uzroke ukloniti i time italijanizirati taj kraj. Jer nije ni malo teško zabraniti dolazak nekolicini žena iz Jugoslavije, kao što nije teško protjerati još i ono par svećenika koji znaju naš jezik. A i saobraćaj preko pisama dade se kontrolirati (što se odavno već i čini), a mogli bi se usuditi čak i na to da ga potpuno zabrane.

Još bi ostao onaj puntarski, antitalijanski, duh kod starijih, kojega se ne bi moglo tako lako istjerati, ali mi mislimo da čak ni taj duh nije neposredan uzrok da italijanizacija ne uspijeva. Uzroci su dublji i van domašaja vlasti i novinara, a ti uzroci i pojačavaju antitalijanski duh kod starijih.

Neka ljudi oko »Corriera« pogledaju otvorenim očima naokolo, pa će vidjeti jedno čudno stanje za njihove pojmove. Naime: savradni narod — i Slaveni i Talijani, i seljaci i građani — svi su oni antifašisti. A od antifašista do antitalijanista je vrlo mali razmak kod naroda koji nije talijanski, a i kod onih Talijana koji znaju i jedan i drugi jezik i koji žive zajedno sa Slavenima u jednakim ekonomskim prilikama. Jer svi oni jednako trpe.

Ako nekakav Bruschich kupuje po Puljsini na dražbi seljačku zemlju po 20 centezima četvornog metar; ako seljak i ribar ne mogu prodati direktno konzumentu svoja proizvode, već im posrednici i fiskalni sistem odnesu više od polovice zarade; ako se 1261 ha zemljišta stavlja na dražbu za poreski dug od 2.139 lira (Podgorje kod Herpelja); i ako u samoj puljskoj općini ima 11.500 »regnicola« (bez vojske), koji odnose domaćem radništvu i ono malo zarade, koje još ima u Pulji, onda nije čudo da su ljudi i antifašisti i antitalijari.

Rad na italijanizaciji Julijske Krajine

Tečajevi talijanskog jezika za odrasle — Tečajeve vodi »Societa Umanitaria« iz Milana, do godine ih preuzimlje »Italia redenta« — Napori oko granice — Uz tečajeve i pjevački zborovi

Zagreb, 30. augusta 1934. — Kada smo pisali o djelovanju Italije redente i o osnivanju poljoprivrednih škola »Ente Faina« spomenuli smo bili i te tečajeve za odrasle. Sada tršćanski »Piccolo« donosi oduzi članak pod naslovom: »I corsi di lingua italiana per adulti nelle zone di frontiera« (Tečajevi talijanskog jezika za odrasle u pograničnoj zoni). Iz tog članka doznajemo slijedeće:

Ti tečajevi su predviđeni i u Italiji, ali se jedino u Julijskoj Krajini osnivaju na široj bazi. U našim krajevima ima dužnost »Societa Umanitaria« iz Milana da vodi i uzdržava te tečajeve, ali to još samo ove godine, a do godine tečajeve preuzimlje »Italia redenta«. Sa tečajevima se počelo još u jesen 1926, ali tek zadnjih godina se posvećuje njima veća pažnja.

Tim tečajevima je dužnost, prama »Piccolu«, da nauče seljake pravilnom čitanju i pisanju. To je opća dužnost, ali u našim krajevima je ta dužnost malo šira. O tome piše »Piccolo« slijedeće:

U pograničnim zonama oslobođenih pokrajina nisu u prošlosti postojale talijanske škole. Oni koji su pohađali slavenske škole nisu naučili ni čitati ni pisati ni govoriti talijanski jezik, pa se nalaze u gorem položaju nego da su potpuni analfabeti,

ako nisu imali prilike da nauče talijanski jezik u saobraćaju sa vlastima, sa vojskom i sa građanima (Jedno nehotično priznanje, jer se iz ovoga vidi da se u selima ne čuje ni riječi talijanski, već da su Talijani jedino vojnici, činovnici i građani, ali ovi posljednji u maloj mjeri). Radi toga, nastavlja »Piccolo« večernje škole za odrasle u pograničnoj zoni imaju za dužnost da sav narod nauče talijanskim jezikom, dok je tim školama u Italiji dužnost da eliminišu analfabetizam.

Iz ovoga se vidi da u našim krajevima nema analfabetizma kod odraslih. Dalje »Piccolo« kaže, da je u Italiji jedino talijanski jezik službeni jezik i da zato seljaci Julijske Krajine osjećaju potrebu da ga nauče,

jer im to služi i u praktične svrhe, budući da se u uredima govori jedino talijanski.

Svi dolaze na te tečajeve sa entuzijazmom, i to muško i žensko podjednako, jer svi oni hoće da čim prije nauče talijanski jezik. Dok su oni ispod 17 godina, kaže »Piccolo«, imali tu sreću da pohađaju jedino talijansku školu, oni stariji, koji su školu svršili prije Gentilijeve reforme, duboko žale da su učili strani jezik. Oni se osjećaju inferiornijima od mlađih. A i muškarci od 22 do 33 godine prošli su vojsku i tu su naučili talijanski jezik,

ali žene, naročito one po zabačenim planinskim selima, ne znaju naš jezik, pa zato treba najveću pažnju

posvetiti baš tim selima i tim ženama.

Nadalje piše taj list da seljaci pohađaju s entuzijazmom te tečajeve, jer ih je u prvom redu stid da ne znaju talijanski, a najviše za to što se dive harmoniji i slatkoći najmuzikalnijega i ocharavajućega talijanskog jezika koji je sasvim suprotan surovosti i tvrdoći kraškog pučkog jezika (vernacolo carsico).

Najprije su se ti tečajevi otvorili po gradovima (dakle i tu su bili potrebni)

pa u varošicama, zatim po selima, a sada se osnivaju i u najmanjim zaselcima. Prošle jeseni su postojala 122 takova tečaja, i to 15 u Riječkoj provinciji, 24 u Puljskoj, 25 u Tršćanskoj i 58 u Goričkoj. Tečajevi traju 2 godine, a po svršetku tečaja dobiju slušači svjedodžbu. Tečaj se otvara u jeseni, a svršava zimi.

Najviše tečajeva ima u Goričkoj gdje ih je lanjske godine bilo 90. U Tršćanskoj provinciji su tečajevi porasli od 7 na 12, pa na 25, a u Riječkoj od 2 na 5 pa na 15, dok su u Istri najrašireniji na Pazinštini, Proštni i Barbanštini.

Najveća pažnja je, međutim, ove godine posvećena okolici Postojne, kaže »Piccolo«, a njihova zadaća će biti ispunjena kada bude svaki zaselak imao takav tečaj. Kada se zimi zatvori u jednom zaselku tečaj on se otvara slijedeće jeseni u drugom, tako da će kroz malo godina sav narod proći kroz te tečajeve. Po »Piccolu« pohađa te tečajeve od 15 polaznika u malim mjestima do 50 u većim, a prosječno pohađanje je oko 30.

Osim toga u tim tečajevima se poučava i pjevanje, a to radi toga kako bi se narod odučio od slavenske pjesme te kako bi u crkvi i vani počeo da pjeva talijanski mjesto slavenski. Preklanjke godine su u goričkom kazalištu polaznici tih tečajeva održali koncert nacionalnih talijanskih pjesama, a lanjske godine je 50 njih poslato u Veneciju i Rim, gdje su bili primljeni od Mussolinija. Slijedećeg mjeseca će polaznici tih tečajeva sa Krasa i iz okolice Postojne održati koncert u Sežani.

Na taj način, misli »Piccolo« i fašisti po gradovima, da će kroz par godina potpuno italijanizirati naša sela i da će nestati traga našem jeziku.

Međutim ako su sela po ostalim krajevima, a čak i ona koja su u blizini gradova, očuvala svoje slavenstvo netaknuto, tim jače će ga očuvati oni na granici, koji nisu nikada ni čuli talijansku riječ dok im nisu uveli talijanske škole i te tečajeve. A ako škola nije učinila do sada ništa u okolici Pule, gdje je bio najveći teror i gdje je bilo renegatstva i prije rata, tim manje će uspjeti na Krasu.

TEROR NAD NAŠIM NARODOM

Ivana Mežner obsojena na 18 mesecev zapora

Sabonje, 25. augusta 1934. — (Agis). Kot po drugih naših vasesh vlada tudi pri nas pomanjkanje in beda. V veliki meri smo se posluževali ugodnosti, ki so jo dovalili krajem izven reškega prostega pasa. Moko in druge predmete, ki so jih dovalili izvažati v gotovih količinah iz prostega pasa, smo vsi nakupovali v reški okolici, v kolikor je bilo mogoče. Zadnje čase pa so postali javni organi zelo strogi in šikanirajo vsakogar, ki ga dobi, da nese ali pelje te, sicer za izvažanje dovoljene predmete. Tako so pred kratkim našo vaščanko I. Mežnar, po domače Museček ustavili finančni stražniki in ji odvzeli vso moko. Ta se je zoperstavila, najprej je lepo prosila, naj jo pustijo, saj je vendar pošteno plačala. Ko je uvidela, da ne pomaga nobena prošnja, se je pričela jeziti in groziti. Finančni stražniki so jo aretirali in jo odved-

li v reške zapore, kjer je obsojena na eno in pol let zapora ter na povračilo stroškov.

PET HA ZEMLJE ZA 560 LIR...

Poglavje brez konca.

Št. Peter na Krasu, 13. augusta 1934. (Agis). — V Materiji je šlo pred kratkem na dražbo premoženje sestojede iz 5 ha zemlje, z gospodarskimi poslopiji za 560 lir. V Markovščini je šlo na dražbo premoženje, na katerem so redili po 8 glav živine in 30 ovac za 1.700 lir.

ŠEST MESECEV ZAPORA ZA POSKUŠEN BEG

Il. Bistrica, 25. augusta 1934. (Agis). Tu je bila obsojena na šest mesecev zapora ga. A. Maraž, žena bistriškega fotografa. Obdolžili so jo, da je poskušala prekorčiti mejo brez potnega lista.

SIROTTI PRED ODHODOM

Z vso naglico nastavlja italijanske duhovnike

Gorica, 25. augusta 1934. (Aigs). — Dnevi Sirottičevega »božjega poslanstva« v goriški diecezi se bližajo koncu. Toda kot zaleda ga je to prehitelo in ni še dovršil naloge, ki si jo je nadel in ki so mu jo nadel. Z vso naglico namešča sedaj, kjer se

le da, italijanske duhovnike. Če nikoli, je gotovo sedaj, ko se poslavja na veliko veselje vsega našega ljudstva, jasno pokazal po kaj je prišel in zakaj so ga poslali fašisti med naše ljudi.

Ljudima je najprej održavanje gologa života. Tu ne igra ulogu ni rasa, ni odgoj ni ideje. U tome su jednaki i Slaveni i Talijani. I baš to je složilo i jedne i druge da na jednak način mrze sistem, koji ih lišava kruha. Baš zato su i jedni i drugi u istoj mjeri antifašisti, a povrh toga su Slaveni još i antitalijani, jer ih na to upućuje jezik, tradicija i nacionalno ugnjetavanje. Kada toga nacionalnog ugnjetavanja ne bi bilo oni bi bili na isti način antifašisti, ali možda ne bi bili na ovakav način antitalijani. Bili bi antifašisti za to što im faš-

zam oduzimlje kruh i u tome bi bili na istoj liniji sa talijanskim radnim narodom, ali ne bi osjećali dvostruki teret: socijalno i nacionalno ugnjetavanje. Ne bi mrzili fašiste kao Talijane i kao fašiste, već bi ih mrzili samo kao iskorišćavaoce.

Okako su i antifašisti i antitalijani, a s njima su svi oni Talijani u Istri, koji žive i pate zajedno s njima u jednakim ekonomskim prilikama.

To bi morali da uoče ljudi oko »Corriera«, pa da već jednom prestanu sa sija- njem nepotrebne mržnje. Peruško.

PISMO IZ DOLINE

Škoda od reke Rosandre — Malomarnosti merodajnih činiteljev

Dolina, avgusta 1934. (Agis). Ob zadnjem deževju je spet močno narastla reka Rosandra in nam naredila občutno škodo, ker je odplavila rodovitno zemljo. Poleti ima sicer malo vode in naraste le ob hudih nalivih, pozimi pa nam leto za letom povzroča veliko škodo in nam odnaša zemljo z najbolj rodovitnega polja v naši občini. Zaradi malomarnosti merodajnih činiteljev ni še do danes prišlo do tega, da bi se struga regulirala. Svočas je bil dobičen odbor, ki je imel nalogo, da poskrbi za ureditev oz. regulacijo Rosandre. Ta odbor je poskrbel vse potrebne načrte za regulacijo, a oblasti se do danes še niso resno zavzele za stvar. Prizadeti posestniki so bili pripravljeni celo vsak nekaj žrtvovati, odbor pa je zaman prosil. Ne zanima se za to niti občinska uprava, ki nima ne časa ne denarja, ko se gre za interese občinarjev. Za vojaške vodovode, ceste, balistične domove, za vse je dovolj denarja, le kadar je treba našemu kmetu kakšne pomoči, takrat zmanjka vsega.

BEDA V MAČKOVLAH

Mačkovlje, avgusta 1934. (Agis). Pri nas vlada čimdalje večja beda. Vsi posestniki, razen petih, so do grla zadolženi in ni nobenega upanja več na kakšno rešitev. Letina nam ne obeta mnogo in tako bo tudi letos prišla zima, a naše shrambe bodo prazne.

ZA ZEMLJO NA KATERI STOJE STRAZNICE PLACUJEJO DAVEK

Rateče-planica, avgusta 1934. Ag. Obmejne karabinske stražarnice, ki stojijo na privatnem zemljišču last naših vaščanov, so Italijani že pred leti sezidali brez vsakršnega dovoljenja lastnikov. Za to odvzeto zemljišče niso lastniki prejeli do danes še nikakega plačila, niti odškodnine ali najemnine. Davke za odvzeto zemljišče pa morajo kljub temu v redu plačevati.

IZZA ŽITNE BITKE PRIDE

»Battaglia del bestiame«. Ajdovščina, avgusta 1934. (Agis). Naš list je že poročal, da je italijanska vlada sklenila z letošnjim letom opustiti tako zvano in razvpito »battaglia del grano«, ki ni imela nikakršnega uspeha niti v Italiji, kjer jo je vlada na vse načine podpirala, zlasti pa ni uspevala v naših krajih. Namesto te zgubljene bitke so si izmislili novo, in sicer »battaglia del bestiame«. Ta bi res prišla v poštev za našega kmeta, če bi jo bili prej napovedali. A danes, ko naš kmet nima skoro več živine v hlevu, nima za njega tudi ta »bitka« nobenega pomena. Res je, da so z letošnjim letom znižali občinske pristojbine na živino (vsaj ponekod), a to samo malenkosti, ki le malo lajša kmetu plačevanje visokih davkov. Druge koristi naš človek nima.

NOBENA PRITOŽBA NI POMAGALA

Dutovlje, avgusta 1934. (Agis). — Naš list je že poročal, da je bila med drugimi Viktorija Gorjup, doma iz Kranje vasi obsojena na 3 mesece ječe in na plačilo 2.700 lir globe. Vložen rekurz ni nič zalegel, niti vse prošnje za oprostitev žene, ki je kot hišna gospodinja neobhodno potrebna v družini.

Pred kratkim je dobila poziv, da odsedi določeno kazen. Ker nima ničesar, bo bržkone morala odsediti tudi določen čas, namesto plačila globe. Naši ljudje si tako, ko se trudijo, da bi nekaj zaslužili, nakopljejo sitnosti in velike stroške. Gorupova je bila z več drugimi obdolžena, da je brez predpisanega dovoljenja razpečavala doma skuhanu žganje.

PRIJAVA

GROZDJA ZA OPOREZOVANJE. Rijeka, 25. augusta 1934. — Svi posjednici vinograda morali su do 20 o. m. j. prijaviti trošarinomskom uredu veličinu vinograda i količinu grozdja, koje će se ubrati, kako bi se moglo na grozdje udariti trošarinsku taksu (dazio consumo).

OBUPEN KLIC GLASILA FAŠISTIČNE STRANKE V TRSTU

Glasilo tržaške fašistične stranke »Popolo di Trieste« je priobčilo 7. t. m. mlilodoneč članek, v katerem toži in ne razumeva, zakaj da v Trstu ne nastane več nobena nova industrija. Opozarja, da obstoja zakon, po katerem vsa podjetja, ki bi se zgradila v coni Trst, Milje, Dolina, Nabrežina in Tržič, uživajo velike davčne olajšave. Govorilo se je, da se bodo ustanovile čistilnica sladkorja, tovarna aluminija in steklarna, toda njihče se ne loti dela. Trst po italijanski zasedbi ni videl več nobene nove tovarne, stare pa komaj izhajajo, veliko jih pa sploh praznuje in se po njih izprehajajo miši. Poziv fašističnega lista čisto gotovo ne bo prisklinal iz tal nobenega podjetja kljub vsem davčnim olajšavam — s čim pa bo kdo zidal in čemu, saj ni v tej revščini nobenega konsuma in prometa. Trst bo pač propadal dalje, ker kaj drugega ga pod Italijo ne more čakati.

JOSIP RIJAVEC PJEVA OVE SEZONE U BEČU.

Naš sunarodnjak, operni pjevač Josip Rijavec, angažiran je za ovu sezonu kao prvi tenorist u bečkoj »Volksoperi«. Rijavec je u zadnje vrijeme pjevao u njemačkom kazalištu u Pragu.

UŠTIPCI

„La Guerra decisiva“

Pred kratko vrijeme objelodanilo je talijanski pukovnik Conte Prasca jednu knjigu, pod naslovom »La guerra decisiva« (Odlučni rat), koja je u Italiji bila uvelike zapazena. Knjiga je podijeljena u tri poglavlja: Rat i politika; taktika i rat; te treće poglavlje: čovjek i rat.

U prvom poglavlju su iznesene misli koje je teško shvatiti ako se ne živi u Italiji, ili pod uplivom svega onoga što je u Italiji upregnuto da služi jednoj svrsi: Conte Prasca naime pletiva u ovom poglavlju da se oficiri i vojska moraju dnevno upućivati u probleme vanjske politike, u sve njene promjene, a da tako budu sa ciljevima vanjske politike potpuno srasli. Ne dakle držati politiku daleko od vojske, već ju potpuno vaspitati u tom duhu, bez obzira na reperkusije koje bi neuspjeh u vanjskoj politici mogao da ima na vojsku, bez obzira na razočaranja koja bi vojsci mogla da oduzmu svaki polet za buduću borbu.

Conte Prasca sigurno prati talijansku vanjsku politiku jedino iz fašističke štampe. Jer kada bi on znao za sve one diplomatske poraze — za sve one svakodnevnne blamaže fašističke diplomacije — ne bi sigurno predlagao da se vojsku uputi u vanjsku politiku. Kada bi vojska znala pravo stanje stvari sigurno bi izgubila i ono malo kuvače koje joj je ostalo od Kobarida.

Nezgodna naduvenost

Mussolini je rekao, a sve fašističke novine su donijele:

»Jaki narodi imaju u vrijeme mira blizih i daljih prijatelja; u vrijeme rata njih se svak boji. — Slabi narodi su za vrijeme mira sami i zapostavljeni, a u vrijeme rata su u velikoj opasnosti da budu uništeni.«

To donasaju fašističke novine prilikom velikih manevra, a ne znadu, jadni, da se to baš na njih odnosi, jer je fašistička Italija toliko slaba da se nje niko ne boji, a da se čak i malena Albanija s njom sprda.

Fašistički moral

»Popolo di Trieste« donasja pod naslovom »Un professore accademico« članak u kojem napada najpogrdnijim izrazima slikara profesora Nouljana (Novljan). Ruga mu se da je pakalio. Optužuje ga da je mason i antifašista, antitalijan i izdajica, a to sve zato jer se taj »antifašista, mason, antitalijan i izdajica« nije htio pretpitati na »Popolo di Trieste«. Taj list se nalazi u slabim vodama, pa je poslao nekoliko brojeva mnogim ljudima po Trstu s molbom da se preplate. Mnogi su list primili i nisu se pretpitali, nekoli kurazniji su ga vratili, a profesor Nouljan ga je lijepo odnio do redakcije i tamo ga kroz vrata jednostavno bacio unutra.

To je »Popolo« tako razbjesnilo da je Nouljana nazvao svim tim »preporučljivim« imenima, a sviše toga ga je usporedio sa Bidovcem, jer da je i Nouljan tim bacanjem u redakciju »Popola« htio manifestirati svoje slabo prikriveno političko mišljenje.

Medjutim tri dana iza toga »Popolo« donosi jedan članak u kojem liže sve ono što je pred tri dana izbljuvao. Kaže da je Nouljan opće poznati patriota i fašista, čašćen i slavljen kao slikar i kao Talijan — da nije ni mason ni izdajica, a one novine da nije bacio on nego niko drugi. »Popolo« kaže da je sav sretan što može napisati te lijepe stvari o profesor Nouljanu, koji da je dika i ponos Trsta i tršćanskog fašizma.

Eto, tako izgleda »renjikojsko-fašistički moral organa P. N. F. u Juljskoj Krajini. A kada ih hvataju takovi histerični napadaji samo zato što jedan od njihovih nije htio da čita organ svoje stranke, kako li će tek pisati o nama

ANTIFAŠIZAM U ZADRU

Preko kod Zadra, augusta 1934. U zadnje vrijeme se opažaju u Zadru jaka antifašistička v.ijenja. Uza sve parade, govore i policijski teror, u zadnje vrijeme se sve otvorenije rogobori. Ne samo da to rogobore naši, već Talijani i oni Talijanaši, koji su prvi klicali talijanskoj vojsci.

Da se nekako zataška to antifašističko raspoloženje Zadra, organizuju se razni izleti iz Italije kako bi izletnici donijeli koju liru, i kako bi se manifestacijama potislo ekonomsko pitanje u pozadinu. Tako je u »Societa dalmatica« iz Trsta organizirala već tri izleta u Zadar, a u septembru se sprema četvrti sa motornim brodom »Oceania«. Izletnici imaju 70 posto popusta i druge pogodnosti, samo da ih

dođe čim više, ali uza sve to policija je prisiljena da vrši svakodnevno kućne premetačine — da zatvara i da šikanira naše ljude i ostale antifašiste.

Pod pritiskom ovoga terora između 22 i 23 ovoga mjeseca u 4 sata prebjegli su na jugoslavensku teritoriju Stipčević Petar i Ante iz Arbanasa kod Zadra,

dva istaknuta antifašista koji su svojim aktivnim radom protiv današnjeg režima u Italiji bili veoma opasni. Kakvo je danas stanje u Italiji a naročito u Zadru, to najbolje svjedoči njihova izjava koju su dali u Preku da u Zadru, a naročito u Arbanasima, svakim danom sve više prevladuje raspoloženje za jugoslaviju i među samim Talijanima antifašistima.

Italija sprema rat?

VELIKI TALIJANSKI MANEVRI POD SNJEŽNIKOM

Manevri su imali zadaću, da pokažu sposobnost talijanske vojske za odbijanje ofenzive s jugoslavenske strane

Trst, augusta 1934. — Uporedo s velikim manevrima talijanske vojske, koji su se održali prošlih dana u apeninskom kraju Toscare obavljani su i veliki manevri onih regimena, koje imaju svoja središta u Trstu, Pulli i Rijeci. Ti su se manevri održali uz jugoslavensku granicu, a centar im je bio Snježnik. Ovih dana su tršćanske, puljske i riječke novine pune fantastičnih opisa tih manevra. Svi su listovi poslali svoje izvjestitelje na manevre, da opisuju pojedine scene na način, kako bi se u publici, koja to čita podigao ponos i uvjerenje, da je talijanska vojska doista spremna za pravi rat. Čitave stranice posvećene su opisu manevra. Iz tih

opisa sasvim se jasno vidi, da je cilj manevra blo, da se pokaže kako je talijanska vojska spremna da odbije eventualni prodor jugoslavenske vojske od strane Snježnika i Gorskog kotara u Istru. Čitav sistem obrane topovima, mitraljezima i pješadijom bio je udešen za tu eventualnost i razumljivo se, prema onome, što novine pišu, obrana granice je uspjela (u manevrima!) odlično. Manevrima su prisustvovali i bataljoni crnih košulja i novine nastoje da nategnu svoje pisanje tako, da bi se što više istaklo bratstvo vojske i milicije. Citiraju se crne košulje kao naročito sposobni vojnici.

AERODROM V AJDOVŠČINI ŠIRIJO

Odškodnina od 70-90 centezimov za kvadratni meter zemljišča

Vipava, avgusta 1934. (Agis). Zasilno vojaško letališče, ki se razširja na desni strani ceste Ajdovščina—Gorica, bodo razširili. Do sedaj je letališče zavzemalo velik kompleks ravnega polja med ajdovskim pokopališčem in prvim potokom. Pred kratkim so prišli inženirji in so premerili teren od konca letališča, do drugega potoka v dolžini od 400 do 500 m. Kot zgleđa, bo letališče dobilo še enkrat tolikšen obseg kot ga je imelo do zdaj. Oba potoka bodo nozgo lili in uredili ter in pokrili. S tem so vzeli našim ljudem spet velike komplekse rodovitnega polja. Najbolj bo prizadet velenosetnik Repič iz Ajdovčine, več posestnikov in Dornberga, zlasti pa mali posestniki iz okolišnih vasi, kot iz Lokovca in Kraja. Za sedaj odvzeto zemljišče, ki ga lastniki ne uživajo že kakšnih šest let, koja danes izplačujejo odškodnino. Ta bo zelo nizka, in sicer 0.70 do 0.90 lir za kvadratni meter. Ves ta čas so morali posestniki, kljub temu, da niso prejemali za svoja zemljišča nikakršne odškodnine ali najemnine, niti kaj drugega, plačevati red-

no zemljiške in druge davke. Naš človek sam je ves preluknjan, zlasti Suhi hrib, skozi katerega gre rov, ki ima dva vhoda. Sredi rova je obširen betoniran prostor za več tisoč mož.

NOVA VOJAŠNICA

Vipava, avgusta 1934. — (Agis). — Ob glavni cesti, ki pelje iz Vipave v St. Vid poleg vile Ana, kjer je nova vojašnica, namenjena baje artileriji, nadaljujejo z zidanjem. Zraven glavnega poslopja delajo nove večje in manjše objekte.

UTRDBE OB MEJI

Nanos je ves preluknjan
Vipava, avgusta 1934. (Agis). — V obmejnem pasu ob Nanosu in Hrušici nadaljujejo tudi letos z zidanjem vojaških utrd. V ta namen iztovorijo na postaji v Ajdovščini dnevno 15 do 20 vagonov cementa, ki ga zlagajo v skladišča in potem ga iz njih odvažajo v obmejni pas z vojaškimi kamijoni. Poleg utrd delajo tudi brez števila novih cest. Stefanov hrib je že ves preprečen z vojaškimi cestami. Nanos

NAJBOLJI I NAJIZRAZITILJI PRETSTAVNIK FAŠISTIČKE OMLADINE JE OBIČAN RAZBOJNIK

Mussoliniju se je dogodilo nešto, što neće tako brzo zaboraviti. Čitav je svijet upozoren na jedan specijalan način o uspjesima fašističkog odgoja omladine. Ta omladina, kojom se fašizam toliko ponosi predstavljena je svijetu u takvom svjetlu, da su ostali razočarani i najveći pristalice fašizma. Eto u čemu je stvar:

»Giornale d'Italia« je dne 10 augusta objavio vijest iz Venecije. da je tamo uapšen Aristide Marconi, student arhitekture, star 24 godine, šampion rugbya, član fašističkog univerzitetskog udruženja »Gufe«. On je zajedno s dvojicom drugova u Rimu u Via Nomentana počinio razbojstvo nad inženjerima Tassanijem i Federicijem, provalivši zakrbuljen u njihov ured i odnijevši pola milijuna lira. Došli su na automobilu »Basilila«. Pucali su iz revolvera i teško ranili Tassanija. Strašno razbojstvo, gangstersko djelo, koje ne bi bilo vrijedno spominjati kad bi Marconi bio samo običan predstavnik sadašnje fašističke omladine.

Ali Marconi je tipičan predstavnik najboljega što je fašizam, prema ofici-

jelnom mišljenju stvorio u novoj generaciji.

On je glavni junak u filmu »Studio« koji je na inicijativu Mussolinija snimljen, da bi se u njemu prikazalo fizičko i duhovno zdravlje novih talijanskih generacija odgojenih u fašizmu, onih generacija, koje »pored fizičke snage posjeduju i uzvišenost osjećaja i strast studija« — kako se je taj film reklamirao.

Marconi je u sebi sadržavao sve to. I sve je to izbio u jednom krvavom gangsterskom gestu...

Odavna nije fašizam doživio ovakve »pegele«. Uostalom nije ni čudo da se tako nešto dogadja. Fašizam je svojim sistemom razvio u čitavoj jednoj generaciji ono najniže što je u ljudskome biću: nasilnost, krvoločnost itd. i sve to ne može da izbija drugačije nego na način na koji izbija. Naročito kod onih mladića, koji nisu dovoljno otporni da se odupru uplivima i koji nisu prirodno inteligentni, da bi mogli na stvari kritički da gledaju moraju se ti niži instinkti da razvijaju. Sumrak je to jedne velike nacije.

ISKORIŠĆANJE DVOVLASTNIKOV

Taksa za živino pri odhodu na pašnike čez mejo

Kranjska gora, 23. avgusta 1934. (Agis). Rateče so naša čisto obmejna vas in so ravno radi meje najbolj prizadete. Skoro vse polje je ostalo onkraj meje u Italiji, zlasti pa vsi skupni pašniki in skupni gozdovi. Vsako leto, ko ženejo goveda na skupne pašnike morajo plačati za pregled živine takso 10 lir za glavo. Ta dajatev je poleg že itak velikih in pretiranih davkov visoko breme za našega kmeta. Italijanske oblasti pa nadlegujejo naše dvovlastnike z raznimi zahtevami in jih šikanirajo, kjer jih le morejo. Tako jim ne priznajo pravice do pašne na državnih pašnikih

do katerih je imel vsak kmet prej pravico. Če zalotijo govedo na teh pašnikih mora lastnik živine plačati visoko globo. Mnogo nepotrebnih neprilic pa povzročajo kmetu tudi državni gozdni organi. Poleg prošnje kolkovane s 25 lirami, ki jo morajo vložiti vsakokrat, ko hočejo po drva v lastne gozdove morajo dati gozdaru je nagrade. Ta jim kar naprej pove kaj hoče imeti in sicer toliko mesa, toliko sira ali masla in slično. Tudi v državnih gozdovih ima vsak Ratečan pravico do gotove količine lesa na leto. Danes jim te pravice ital. oblasti nočejo več priznati.

IZLOŽBA RIJEČKE KNJIGE

Od Susmela do D'Annunzia

Rijeka, 23. augusta. — Ovdje je 15 o. mj. otvorena izložba riječke knjige u vezi sa proslavom desetgodišnjice anekstije Rijeke. Komitet za izložbu pretsjeda načelnik Gigante, ali izložba je priredjena na inicijativu iz Rima.

Izložba zauzima dvije školske dvorane u ulici De Amicis, a izloženo je sve što je pisano o Rijeci. Sve knjige, slike, letci, proklamacije, novine, pjesme itd. Centralna tačka izložbe su D'Annunzijske knjige i godišnjici »Giornale d'Italia«, kao i knjige i članci Mussolinijevi o Rijeci. Izložena je i knjiga Emilia Ludviga »Mussolini« u kojoj Duce govori i o Rijeci, a uz to i slike, koje da je Mussolini snimio na Snježniku.

Odo do 1914 je vrlo mizeran. Nekoliko svezaka Bačića, Burića, Odeniga, Marcuzzića, Attilija Tamara, Vezu između 1914 i sadašnjeg stanja čini Susmela knjiga (jedina talijanska riječka knjiga od 1914—1918) »Il dissegno storico della città di Fiume«.

POPIS PALIH ZA RIJEKU

Rijeka, 25. augusta. — Riječki načelnik je uputio apel na građanstvo da mu pomogne sastaviti popis svih onih koji su pali u borbama za Rijeku. Ti popisi se objavljuju u »Vedette«, a u njima ima i takovih koji nisu nikada imali posla ni s talijanstvom ni s irendentizmom.

Tom prilikom bi morali i mi da se spomenemo onih naših ljudi iz Juljske Krajine koji su se borili kao dobrovoljci i koji su pali za slobodu rodnoga kraja. Iako mi mislimo da je dužnost, a ne junaštvo, pasti za domovinu, ipak bi bilo vrijeme da se poslužimo metodom senatora Giganta, pa da se vidi kako su naši borci bili naši, a ne kao ovi, razni D'Annunzijski pustolovi, koji su slučajno zabasali u naše krajeve i tu ostavili kosti.

SLAVE TEA VENTINA

koji je pao 1928 u Gorici

Dne 21 augusta navršilo se šest godina od onoga dana, kad je Gorici u jednom slučaju, koji je bio zainteresovao čitavu Juljsku Krajinu poginuo fašista Teo Ventin. Na godišnjicu su čitane misle za njega i održane neke ceremonije. Novine pišu o njegovom heroizmu o kojem bi se dalo diskutovati, ma da je odlikovan za hrabrost srebrnom medaljom.

FASISTIČKA JUNASTVA

Talijanske fašiste tuku i u »miroljubivoj« Ženevi.

Talijanske novine donasaju vijest iz Ženeve da su 20 o. mj. bila na ulici napadnuta četiri talijanska studenta, člana faš. studentske organizacije G. U. F. Ti studenti pohađaju u Ženevi tečajeve Internacionalnog ureda.

Njih su na ulici napali i izmlatili švicarski antifašisti, pripadnici socijalističke stranke. Policija je teškom mukom otrgla ta četiri »goliarda« (tako nazivlju fašističke studente u Italiji) iz ruku razjarenih antifašista.

»Goliardi« su, krvavi i blijedi izjavili na policiji da podižu tužbu protiv napadača.

ZAKAJ GRADE V ISTRI VODOVOD

Cevi ob cestah maskirajo

Trst, 26. avgusta 1934. (Agis). — Na mnogih mestih v Istri so ob cestah postavili vodovodne cevi, zgradili napajališča za živino in slično. Namen teh vodovodnih naprav je čisto vojaški. Na posameznih krajih, kjer so postavljene te cevi, lahko v najkrašjem času napolnijo rezervoarje celi koloni vojaških automobila in napoje celo čredo konj. Cevi, ki so namenjene za polnjenje automobila in štrle ob cesti, so dobro maskirane. Dela v tej smeri se nadaljujejo in so sedaj v najvećem razmahu.

STRELIŠČE POD TABOROM SO OPUSTILI

Trnovo, avgusta 1934. (Agis). — Pred nedavnim smo poročali o vojaškim strelišču, ki se je razprostiralo na Šembijemskom polju pod steno Tabora. Pred kratkim pa so opustili to strelišče, ki so ga uporabljali že vrsto let za vaje vsi karabinerji iz Rečke pokrajine in drugi uniformiranci, zlasti vojaštvo. Kmetom so pustili uničene pašnike in njive brez vsakršne odškodnine.

7.000 VOJAKOV V TRBIŽU

Vojaški manevri v okolici

Trbiž, avgusta 1934. — (Agis). — Tu je bilo za časa zmed v Avstriji 7.000 vojakov v stalni pripravljenosti za napad.

Od vojaških oblasti je bilo istočasno razglašeno, da morajo domačini do 28. julija t. l. pokositi vso travo, ker bosta imeli po tem dnevu dve diviziji vojaštva stalno manevre.

Trbiž je letos brez vsakršnih letoviščarjev, ki so leto za letom u velikem številu obiskovali naše kraje. S tem so domačini, ki so druga leta vsaj nekaj zaslužili, zelo oškodovani.

KORUPCIJA V ITALIJI PROPADA?

Kdor je potovao pred vojno po Italiji, se je čudil, kako površni so Italijani na pram tuicem. Predvsem pri denarju. Tu je moral dobro paziti v gostini, uradu ali banki, da ga niso opeharili. Sicer je šlo vedno za male »pomote«, ki pa so bile na dnevnem redu. — Neki ameriški novinar, ki se je mudil leta 1925 v Neapolju, je izražal, da je prejel v 75 odstotnih primerih premalo ali pa su mu preveć zaračunali. To tudi v bančnih in državnih zavodih. Nehote je dobil tujeć vtis, da plačuje neprostovoljno napitnino.

UČITELJI

V nedeljo 2. septembra se bo naša emigracija zbrala na kongresu v Mariboru. Dan prej se bodo učitelji s pričetkom novega šolskega leta vrnili zopet v učilnice. Verjetno je, da se marsikateri učitelj emigrant radi prevelike oddaljenosti svojega službenega mesta ne bo mogel odzvati klicu in pohiti v Maribor. Vseled tega ni tudi še, ker se je v »Istri« posebno v zadnjem času že ponovno sprožila potreba po organiziranem in intenzivnejšem delu našega učitelstva v emigraciji, hočem tu nanizati par lastnih misli. To pa ne z namero, da bi želim komu usiljaval, ampak zgolj zato, da bi sprožil pomenek o tej toliko potrebni akciji pomenek, ki naj bi postopoma pripravil pot realizaciji marsikateremu načrtu, ki ga ta ali oni izmed nas nosi s seboj.

Zlasti od hrvatskih učiteljev emigrantov je že večkrat izšla iniciativa, naj bi se učitelstvo iz Julijske Krajine povežalo na kakoršenkoli način, da bi bilo njegovo delo za našo emigrantsko stvar čim koristnejše, enotnejše in uspešnejše. V 27. številki »Istre« se je Tone Peruško v članku »Učitelji« še posebej bavil s tem vprašanjem. Govora je bilo o tem tudi na sestanku bivših toliminskih učiteljskih dne 14. julija v Ljubljani. Docela razumljivo mi je da prihajajo te pobude s strani učitelstva, saj se učitelj emigrant, ki je z begom v Jugoslavijo navadno rešil svoje eksistenčno vprašanje, nikakor ne more in noče odreči zemlji in ljudstvu, katerima je bil namenil postaviti v službo vse svoje sile. Toda če dobro razumem te težnje, so to težnje po večji delavnosti, po izboru vseh aktivnih sil v emigraciji, ki jih upravičeno slutimo največ ravno v učiteljskih vrstah. Vseled tega pa še ne vidim potrebe dajati tej akciji nekak zgolj učiteljski pečat. Ne gre tu za kakšno zgolj organizacijsko ali kakoršenkoli društvo odnosno odsek intelektualcev. Od učitelstva smemo v emigraciji pričakovati, da se peča več kot samo s seboj in svojimi personalnimi ter stanovskimi zadevami katerim seveda ne odrekam pomena ni jih ne izključujem. Od intelektualcev vobče smemo v emigraciji tudi več pričakovati, ko da se zbirajo po sistemu prostulih pipčarjev v posebne odseke ali društva »boljših ljudi«, ki bi bila samim sebi namen. Eno in drugo bi pomenilo v našem emigrantskem gibanju prav za prav balast.

Govoriti najprej o tem, kakšna naj bi bila zunanja oblika te organizacije delovnih sil, koga naj bi zajela in kakšnih metod naj bi se posluževala, se mi ne zdi potrebno. Vse to bo nujno narekovalo delo samo. O tem ravno, torej o ciljih in notranjih razlogih te akcije je potreben najprej razgovor. Nekateri točak tega programa se je dotaknil že Tone Peruško v prej omenjenem članku. Upam, da se bo oglašil še kdo in dopolnil tu podane misli. O mnogoterem, o najbistvenejšem pa niti ne bo oportuno razpravljati po časopisih, iz česar sledi seveda vse nasprotno, kot da bi te stvari puščali v nemar.

Oremimo najprej naša emigrantska društva. Kljub temu da je življenje v našem emigrantskem taborišču v zadnjih petih letih v primeru s prejšnjim neprimeroma živahnost, da se je v tem času razpletla že gosta mreža krajevnih emigrantskih organizacij širom vse države, kljub temu da smo z »Istro« po drugih manjših proizvodih prišli do pravega in dovolj uvaževanega glasila na priznani višini, kljub temu da se je posrečila koncentracija vse aktivne in zavodne organizacije v Savezu jugoslovenskih emigrantov iz Julijske krajine, čujemo tu in tam črnogledne tožbe in obtožbe. Neko društvo je v zadnjem času izvedlo celo nekako anketo o tem, kako bi bilo odpomoči mrtoilu in zastoju v emigrantskih društvih. Ako pride to ali ono društvo na mrtvo točko, pomeni, da se je zgradba njegovega dela stavila na nerealne temelje, bolj na čuvstva kot na nujno logiko zgodovine. Te okolnosti kažejo samo na nujno potrebo po enotni zvezi vseh gibajočih in vodilnih sil emigrantskega pokreta.

Če zavračam pesimistične poglede na našo emigracijo v Jugoslaviji, ki jo smatram več ali manj organizirano, ne morem pa, da ne bi dvignil najtežje obtožbe proti naši brezbrzičnosti do najbednejših in najbolj zapuščenih med zapuščenimi emigranti, do primorskih izseljenikov v Franciji, Belgiji, Avstraliji, Argentini in drugih državah Južne Amerike.

Brez ozira na to, da nam je svetovna vojna pokazala, koliko taka emigracija lahko v danem momentu napravi in koliko lahko ne napravi, se mi zdi naše držanje do teh naših bratov nebratsko. Ugotavljam tu pomankljane stikov, zanimanja za njih usodo in poznanja njih položaja ter teženj. Leto za letom so požirali in požirajo parniki cvet našega naroda iz Julijske krajine, cvet, ki ga izsuši pekoče sonce tujine največ zato, ker mu mi odrekamo brezbrzično najmanjšega hladila iz domovine. Prepuščeni samim sebi, si skušajo pomagati sami: znak koliko odgovornosti in vitalne sile je v njih. Čujemo o njih kroških, celo v posebnem primorskem časopisu. Toda če čujemo pri nas pesimistične glasove sodim, da se tudi to njih brstje suši in žeja v tujini.

Temu moramo napraviti konec! Kdor ne more pozabiti najbolj nesrečnih sinov našega nesrečnega naroda iz Julijske Krajine, ne bo razumel. Tu mislim, da se res v prvi vrsti srečajo lahko učitelji, a tudi mnogi drugi upokojeni in neupokojeni javni delavci. Nabirali bi bilo stalno naslova vseh naših, ki so raztreseni po vsem svetu. Vsaj nekoliko, v obrisih bi bilo nujno potrebno slediti po svetu križajoča se pota teh množin. Določeno število osebnosti delavcev na

SPOR IZMEDJU ENGESKE I ITALIJE RADI MALTE

»Svatomu narodu treba ostaviti njegov jezik da bi se mogao pravilno razvijati«, — kaže rimska »Tribuna«

Dne 21. avgusta guverner Malte sir David Campbell izdal je proklamacijo, prema kojoj se počam od 1. oktobra uki- da talijanski jezik u sudovima i školama na Malti, a uvodi se malteški jezik. Engleski ostaje kao administrativni jezik. Pismo britanskog ministra kolonija sir Philipa Cunliffe Listera potvrđuje tu odredbu malteškog guvernera. U tom pismu britanski ministar kolonija tvrdi, da od malteškog pučanstva samo 15 posto pozna talijanski, da se na Malti gotovo općenito govori malteški jezik i da je čak i engleski više poznat jezik nego talijanski.

Tim reformama želi britanska vlada da zaključi lingvistički konflikt, koji je na Malti trajao skoro pola stoljeća, a koji je naročito zabrinjavao u posljednje vrijeme. Velika Britanija zadaje ovim dekretom jaki udarac talijanskoj agitaciji na Malti, talijanskom nacionalističkom i fašističkom pokretu na Malti, koji je poprimao u posljednje vrijeme takve forme, da se doista nije mogao dalje dozvoliti. Talijanski nacionalistički pokret razvijao se s ciljem, da od malteškog autohtonog pučanstva stvori zavedenu masu, koja bi mogla jednog dana, uvjerena o latinstvu i talijanstvu svog porijekla, značiti za fašistički imperijalizam na Mediteranu vrlo mnogo.

Konstatovano je sasvim točno, da je taj pokret bio podupiran i dirigovan iz Rima,

da je izmedju vodja malteškog nacionalističkog pokreta i rimskog fašizma postojala intima veza i da Mizzi, glavni agitator talijanskog nacionalizma na Malti, radi po direktivama Mussolinija. Zbog velikog razmaha talijanskog nacionalističkog pokreta naročito je posljednjih nekoliko godina sukob na Malti bio latentan. Zbog toga je u novembru lanijske godine po nalogu britanskog ministra kolonija malteški guverner sir David Campbell aplikovao 41 paragraf ustava i otpustio ministra pretsjednika malteške vlade, raspustio je parlament i sam preuzeo čitavu upravu otoka. Već je tada u Italiji počelo da se razvija veliko ogorčenje, koje je sada povodom ove najnovije naredbe guvernera Campbella izbilo sasvim. Mussolini je nastojao da u Londonu utječe, da bi se u pitanju Malte došlo do nekog kompromisa, ali mu to nije uspjelo.

Talijanska oficijelna štampa kao »Giornale d'Italia« i »Tribuna« pišu da je Velika Britanija počinila najbrutalniji atentat na talijanske tradicije Malte i nanijela najveću nepravdu stanovništvu Malte.

»Giornale d'Italia« smatra da potiskivanje talijanskog jezika i kulture na Malti vrijedja dostojanstvo čovjeka, jer je jezik nešto što je najintimnije vezano s ljudskim dostojanstvom. Zakon, koji uvodi Velika Britanija, kaže taj list, prestavlja

najveće barbarstvo, jer stanovnici Malte nisu divljaci, da bi morali da uče engleski jezik, da bi došli u kontakt s kulturom. Malta ima vjekovnu talijansku kulturu. Ta kultura živjet će na Malti usprkos britanskih represalija, dok bude živjela Italija. »Tribuna« piše u istom tonu i naglašuje, da je Velika Britanija ugušivanjem talijanskog jezika na Malti

počinila veliku nepravdu prema čovječanstvu i uvredu prema historiji i kulturi. Svatomu narodu treba ostaviti njegov jezik, da bi se mogao pravilno razvijati i da bi mogao biti koristan član čovječanstva.

To je isto sinoć govorio i špiker talijanskog službenog radija.

Kad se sve to čuje s talijanske strane ne može se, a da se ne pomisli na ono što Italija čini u Julijskoj Krajini i Južnom Tirolu. Tim prije moramo da se sjetimo na sudbinu naše manjine u talijanskim granicama, kad uzmemo u obzir, da jezik tog našeg naroda nije neki sumnjivi jezik, kojemu se ne bi znalo korjena i za koji bi se moglo dokazivati da nije hrvatski i slovenski. Pa ipak Italija počinja u Julijskoj Krajini i mnogo teže zločinstvo od onoga što sada predbacuje Velikoj Britaniji. Velika Britanija je čak učinila nešto što bi se moglo smatrati i etičkim i humanim: dala je pravo postojanja i razvoja pravom jeziku autohtonog pučanstva Malte. Umjesto da se malteško pučanstvo muči stranim jezicima, engleskim ili talijanskim, ono će imati od sada svoj rodjeni jezik. Stribljena je samo jedna planska imperijalistička akcija Rima i ništa više, i nikome nije učinjeno onakvo zlo, kakovo fašistički režim čini svakodnevno našem narodu u Julijskoj Krajini.

TALIJANSKI FAŠISTI SA MALTE PROTESTIRAJU...

Bivši pretsjednik malteške vlade Missudo savzao je sastanak pristaša nacionalne stranke (talijanske fašističke), koji su bili članovi komore i senata prije nego je ukinut ustav. Na tom sastanku su donijeli rezoluciju u kojoj protestuju protiv suspendiranja ustava i ukidanja talijanskog jezika u školama i uredima. Tu rezoluciju su uputili britanskom pretsjedniku kolonija »u ime talijanskog stanovništva Malte«.

ENGLESKI FAŠIZAM I "TALIJANSTVO" MALTE

U posljednje vrijeme Mosleyevi britanski fašisti proširili su svoju agitaciju i na Maltu. Vodje malteških italofila došli su zbog toga u neugodan položaj.

U početku su pokušavali da izazovu nepovjerenje kod malteškog stanovništva prema akciji britanskih fašista. Tvrdili su, da je pravi fašizam onaj ko-

ji je dirigan iz Rima i pozivali pučanstvo Malte, da ne nasjeda ovim britanskim fašistima. Medjutim britanski fašisti bez obzira na to počeli su hvatati teren kod onih, koji su se dosada siljepe pokoravali italofilskim vodjama malteške nacionalističke stranke.

Britanski fašisti na Malti objavili su sada proglas u kojem iznose svoj program i pri tome ističu, da će kad dođu na vlast, odlučno braniti autonomiju Malte i prava Vel. Britanije.

Malteškom stanovništvu će kao i do sada biti osigurano pravo da se uz svoj materinji jezik služi i engleskim jezikom, a dopustit će mu se da uči talijanski jezik koji je sada u školama zabranjen.

Rimska »Tribuna« vidi u ovome pokušaju, da se u malteškom stanovništvu zbog toga olakša akcija onih engleskih krugova, koji hoće da Malti oduzmu njezin latinski i talijanski karakter. »Tribuna« poziva Mosleyeve fašiste da razjasne svoje držanje pošto smatra, da jezično pitanje pomučuje atmosferu u talijansko-britanskim odnosima.

Interesantna je ta pojava, tim više kad se uzme u obzir, da je vodju engleskih fašista Mosleya najviše u početku podupirao sam Mussolini. Fašistička štampa je do pred nekoliko dana veličala velikim člancima engleski fašizam, a sad je naglo — zašutjela — i udara u druge diple.

U KRASKOM FAŠIZMU NEMA DISCIPLINE

Nekoliko kaznenih odredaba, koje su karakteristične

Trst, augusta 1934. — Tršćanske novine donijele su vijest, da je tršćanski federalni sekretar naredio da se odzme fašistička iskaznica Francu Schwanbergeru iz Bazovice, jer ne pokazuje nimalo fašističkog duha. Isto tako je isključen iz fašja Josip Cepar iz Lokve, jer nije dokazao ničim svoje fašističke osjećaje. Za neodređeno vrijeme isključeni su iz fašja u Svetom Petru na Krasu Gabelotto Nico, Gabelotto Ugo i Giovanini Tomasi, jer su pokazali malo shvaćanja za svoje fašističke dužnosti. Oduzeta je iskaznica Attiliu Caposale iz Svetoga Petra, jer nije htio da plaća članarinu, ma da je imućan nego se je naprotiv izgovarao na nedostojan način. Kako se vidi ima i među fašistima, za koje se držalo da su oduševljeni sve manje interesovanje za fašizam, a što je tek medju onim hiljadama, koje su nedavno prisilno upisali u fašja.

BOŽJI MLINI MELJEJO

Zaprti in konfinirani fašisti.

Trst, avgusta 1934. — Agis. — V zvezi z zadnjimi zapori fašističnih veljaka, med njimi zlasti tajnika fašistične stranke Arpinatija, je bilo zaprtih in konfiniranih tudi mnogo takih ki so svoječasnno pošiljali na otoke naše ljudi. Brez dvoma ne škodi, da se tudi z njimi malo pozabava usoda, v katero so svoj čas pošiljali druge. Res: božji mlini meljejo!

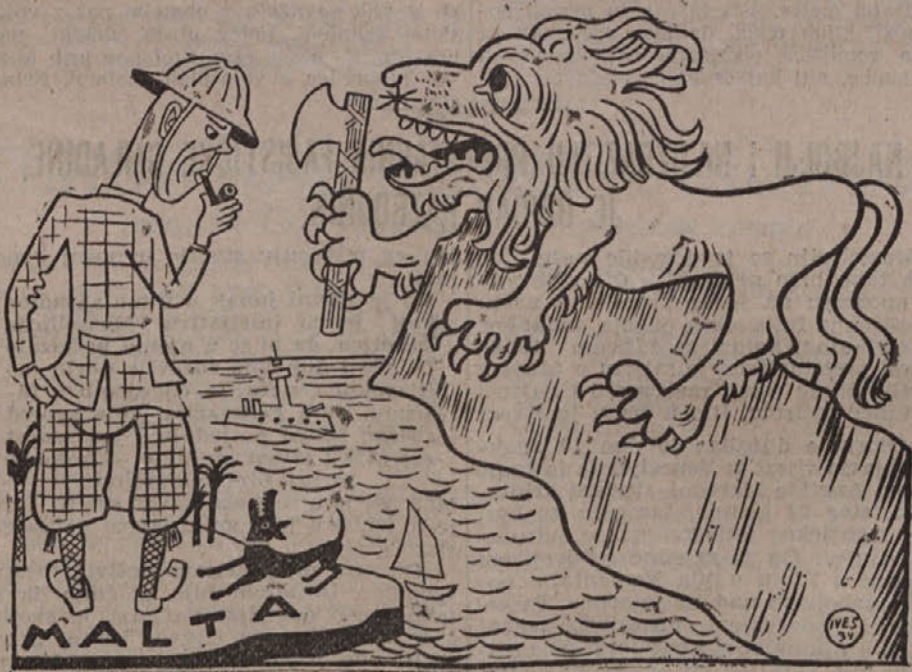
JEDNO AMERIČKO DJELO O GEOGRAFIJI JADRANA

i talijanskom imperijalizmu na Jadranu

Nedavno je izišlo u Americi jedno veliko djelo o geografiji čitavog svijeta. To su djelo napisala dva glasovita američka geografa: Ellsworth Huntington i Summer Cushing. Naslov je djelu »Principles of human geography«. Kao mjesto izdanja označeno je u četvrtom izdanju »New York London 1934«. Štampano je u 85.000 primjeraka. Medju ostalim u toj se knjizi kaže:

»Talijanske obale nisu naročito bogate lukama, dok je talijanska zemlja neplodna. Zbog toga je već u vremenu Cezara do danas Italija uvijek nastojala da dobije Dalmaciju. Na koncu rata došlo je do teških nesuglasica, jer je Italija željela da dođe do Dalmacije i Rijeke, dok su ostale velike sile bile zato, da se ta obala mora dati Jugoslaviji. Danas još Italija goji želju da proširi svoju moć na onaj kraj«.

Ovakvo pisanje izazvalo je u Italiji veliko ogorčenje i mnogi talijanski listovi pišu žučljivo protiv spomenute publikacije. Naročito je krivo rimski Tribuni, što je knjiga od tako autoritativnih pisaca i što je štampana u tako velikom broju.

S Apenina reži lav, na Malti laje samo — psič...

tem polju bi se lahko sistematiziralo delo, porazdelilo delo, pokrajine in vpostavilo ter ostalo z izseljenci poedinci in društvi v stalnem pismenem kontaktu. Vsaj deloma bi lahko izsledili ruševine in ostanka te naše emigracije, si skonstruirali sliko njenega položaja v posameznih pokrajinah, jo navezali na naše, poročali o njej v »Istri«, jo zalagali s knjigami in podpirali misel nje organizacije v tujini.

Prepričan sem, da je med emigranti, ki so v Jugoslaviji, mnogo zavednih ljudi. Med temi tudi takih, ki jim je zagotovljen ekonomski obstoj, recimo takih, ki žrtvujejo luksusu borih 50 Din letno, kdo hvalažna naloga bi bil n. pr. trmoglav in nepopustljiv boj za načelo, naj vsak izmed teh naroči in plača »Istro« enemu izmed osamljenih in pozabljenih naših izseljenikov krišem sveta. Kdo more trditi, da bi ljudje, ki nosijo v srcih ljubezen do naše zemlje in naroda, ne bili tega zmožni?

Ze mnogokrat se je povdarjalo, da je treba v našem pokretu dati prednost polu nacionalno polit-

tičnim tudi socialno ekonomskim problemom. Vprašanje zaposlitve, denarne in druge zbirke, delovanje socialnih odsekov raznih društev — vse to zahteva več velikopoteznosti in energije, pa tudi sistematike.

Mnogo je bilo posebno s strani društev že pobud za sistematski izbor predavanj o vprašanjih, ki zadevajo posredno ali neposredno problem emigracije in Julijske benečije. Prav tako je sedaj, ko so siederi še dovolj sveži, čas zbrati material in z že nabranim konceptirati posamezna poglavja politične, kulturne in gospodarske kronike naše manjšine v Italiji. Posebno pozornost bi bilo posvetiti italijanskemu terorju in žrtvam, ki so padle na naši strani. Rasplamteti je potrebno kult naših narodnih mučenikov, in to že danas dokler je dih njihove osebnosti še svež.

Naloge, ki jih imamo kot emigranti rešiti med našimi slobodnimi jugoslovenskimi in vobče slovanskimi brati, so poglavje zase. kakor so poglavje zase tudi dolžnosti, ki

jih imamo do naših zaslužjenih bratov onstran meje.

Naznačil sem nekatere točke iz našega delovnega područja z namenom, da bi poja- snil kakšne vrste organizacije delavoljnih v emigrantskem pokretu sem imel v mislih, ko sem se prej izrekel proti neki posebni organizaciji učiteljev odnosno intelektualcev v emigraciji. Tu gre za delo in ne za ljudi, zato naj priskoči vsak, kdor ima resno voljo do dela, in naj se ne pusti motiti v svojem miru, kdor ne bi posegel v delo. Stvari- lo ni važno, prav tako ne poklic. Tudi obli- ka te organizacije ni važna. Odločil bi se šel najprej za nekak odsek pri Savezu, ki naj bi imel tudi sestanke.

Za nadaljnji razvoj te akcije se mi zdi najprej potrebno, da v »Istri« vsestransko premostrimo ta vprašanja ih dosežemo čim večjo soglasnost vseh, ki se za to zanimajo in ki bi bili voljni sodelovati. Ko bi si bili več ali manj na jasnem o vsem delu, bi si ga na sestanku sistematično porazdelili in dali akciji tudi določeno obliko.

SAVLI ANDREJ

JAVNOSTI,

Naša konkurencija protestira protiv naših niskih cijena. Na ove proteste uvijek su potrošači odgovarali navalom na naše prodavaonice, a mi dobrom robom i još jeftinijim cijenama.

Krivci smo im, što prodajemo jeftino. Zato nas klevetaju. Naša velika konkurencija, putem insceniranih zborova malih ljudi, dere se na sav glas da smo na ime poreza platili svega 163.000 dinara. Ova cifra je izmišljena laž kako bi naškodili našem dobrom imenu.

ISTINA JE:

Država je od nas na ime poreza samo za prošlu godinu primila dinara 12.210.421 dvanaest milijona dvije stotine deset hiljada četiri stotine i dvadeset i jedan dinar.

Osim ovih milijona, država je ubrala još oko 7.000.000 dinara na ime službeničkog poreza od naših namještenika, kojima smo za rad u prošloj godini isplatili nadnice, plate i provizije dinara 37.786.301 trideset sedam milijona sedam stotina osamdeset šest hiljada tri stotine i jedan dinar.

Radimo na tome da budemo najveći poreski platac.

Radimo na tome da obujemo jeftino jugoslovenskog potrošača.

Odlučili smo, da se sporazumimo uvijek prije sa potrošačem nego sa konkurencijom.

Rata

Direktor: Toma Maksimović

PODUZETNOST NAŠIH LJUDI

Gorička breskva istisnula talijansku.

Zagrebačke »Novosti« od 30. o. mj. donasahu u svojoj privrednoj rubrici sljedeće:

»Voće je jako palo u cijeni i jedino ima dobru cijenu specijalna breskva, koju prodaju u Zagrebu dva Istranina. (U Zagrebu zovu sve emigrante Istranima op. ur.). Oni su pred par godina unajmili oveće komplekse zemljišta u Podsusedu i Stenjevcu i tu su na mladice ukalamili breskve najbolje kvalitete. One sada obilno rode, pa tako dolazi na tržište svakoga dana oko 400 do 500 kilograma ovih prekrasnih bresaka, koje se prodaju uz cijenu od 10 do 12 dinara kilogram. Time je na tim breskvama podmirena cijela potreba Zagreba, to je tako otpala potreba, da se importiraju iz Italije. Ovo je jedna specijalna vrsta bresaka iz Gorice, koja je mnogo traženija.

Doznajemo da su ti naši »Istrani« iz Goričke, i to Bufolin Franjo, Blažica David i Zavadlal Josip. Osim toga su u Svetoj Klari kraj Zagreba Marušić Ivan i braća Božić, koji se takodier tim bave.

Ovom zgodom moramo spomenuti da je u Južnoj Srbiji, u Bistrenici, naša kolonija »goričkih vrtlariev«, koji imaju već 1.800 stabala bresaka, a u Banialuci ima njih 15. Svi oni su sami kupili zemljište, a do sada imaju svi zajedno oko 10.000 stabala. Do godine će gorička breskva potpuno istisnuti talijansku, a ostatak će nešto i za eksport.

Usput je vrijedno napomenuti, da se svi oni bave golimodno ranog povrća, tako da je »gorički« krasak ove godine došao iz Jugoslavije za 15 dana prije u Grac i u Beč od talijanskoga. Kroz par godina će u Jugoslaviji goričko povrće istisnuti potpuno talijansko, a i na vanjskim pijacama će s uspjehom tući talijanski eksport.

ISTARSKA GLAVICA NA MOSORU.

Ove zime zasadili su članovi J. K. »Kras« u Splitu oko 200 komada himalajskih kedra, na »Istarskoj glavici«, u blizini planinarskog doma na Mosoru koja će imenom i šumom, koja će se godinama tu razviti, sjećati njih i domaću pučanstvo na časovito izgubljenu Istru.

Sada možemo da javimo ugodnu vijest, da se je 80 posto kedara primilo i da vrlo lijepo rastu, što je uistinu rijetkost, kad se uzme u obzir vrijeme kad su zasadjeni, i onaj teški kršovit teren, naročito pak ljeti. Imate za to dosta zasluga i naš vrijedni br. dr. Uliks Stanger, koji je svojim vrijednim »Mosorašima« i »Krašovcima« znao zasukati rukave i kamenom strmom stazom penjati se uz glavicu i zalijevati kedrove.

KOMEMERACIJA GENERALA MAISTRA V DRUŠTVU »TABOR« V LJUBLJANI

V četrtak, dne 23. t. m. zvečer je priredilo društvo »Tabor« v dvorani »Delavske zbornice« žalno svečanost v spomin blagopokojnemu generalu Rudolfu Maistru-Vojanovu. Bila je to doslej prva in edina komemoracija generala Maistra v Ljubljani...

Dvorana je bila prav lepo zasedena, a svečanost na res dostojni višini. V ospredju je na zastoru pod trobojnicu visela Maistrova slika okrašena z lavorjem. Pod sliko je stal krasen in leporekdanjega Pevskega društva »Nabrežina«, ki ga je »Tabor« sprejel z obvezo, da ga ponese zopet v Nabrežino, ko pride naš čas. Izstavljeno je bilo tudi toplo Maistrovo pismo, ki ga je pred časom poslal društvu. Svečanosti so se udeležili številni zastopniki nacionalnih ter kulturnih društev in oblasti. Med drugimi smo opazili gg. Čotarja v zastopstvu Mestne občine ljubljanske, dr. Čermelj in prof. Grafenauer za Proforsko društvo, dr. Švigelj in Prelovec za Hubadovo župo, dr. Murko za Oblastni odbor in Marjanovič za Mestni odbor Jadranske straže, ge Pucova in Bahovčeva za Ženski pokret, ga Santlova za Klub Primorsk, dr. Fellacher za Klub koroških Slovencev, Gračnar za Maistrove borce, Sancin za Narodno odbrano, Uršič za Akad. društvo »Jadran«, Ekar za Akad. podružnico C. M. D., načelnik Sancin za »Sočo«, Princič za Udruženje dobrovolj-

cev, Turel za Udruženje rezervnih oficirjev, Marmolja za Klub primorskih akademikov, Šmuc, Florjancič in Rezina za »Boja«, Hrovatin za Udruženje četnikov, Leban za »Zoro«, dr. Kandare za »Jugoslovensko akcijo« itd. Na svečanosti se je zbralo posebno razveseljivo število mladine. Navzoča sta bila tudi sinova pok. generala Maistra gg. Hrvoj in ing. Borut.

Svečanost je otvoril predsednik »Tabora« g. Strekelj. V svojem nagovoru je dejal, da čuti »Tabor« dolžnost počastiti spomin moža, ki je v zgodovinskem trenutku izvršil veliko dejanje ter postal osvoboditelj Maribora, narodni junak ter vzornik vseh nas, ki se borimo za nacionalno svobodo. Mesni zbor »Tabora« je dojemljivo zapel Rottov »Oče naš«.

O velikem možu, kakršnih bi potrebovali baš Slovenci največ, je govoril Maistrov soborec g. prof. dr. Anton Dolar iz Maribora. Ni iskal visokih besed ter fraz, zato je pa bil njegov govor tembolj učinkovit in je segel tem globlje po svojem iskrenem prizvoku. Spretno je orisal Maistrove vrline, ki so bile tako značilne zanj in njegovo delo.

Maister je bil človek, ki se je najbolje zavedal usodnosti časa in ki je vedel, da je prišal veliki trenutek ter ga izrabil. Takšnih velikih dni je doživel naš narod zelo malo, kakršen je bil, ko je general Maister rešil izmed štirih problematičnih mejnikov: Celovec, Maribor, Trst, Gorica, vsaj enega — Maribor. Maister je bil mož izrednih vojaških vrlin, bil je živo povezan z narodom in odlikovalo ga je univerzalno znanje. Vse to ga je osposobilo, da se je dignil tako visoko. Inicijativnost, prisebnost, samostojnost — vse te močaste lastnosti so ga dvignile, da je o pravem času nastopil ter postal osvoboditelj naše severne pokrajine. Na svojo roko je mobiliziral, sam od sebe je razorožil mestno gardo v Mariboru in zasedel vso severno mejo; ni čakal pooblastil, ni okleval in ni zamudil velikega trenutka. Ko je vse omahovalo ter bilo zbegano, je vedno vedel, kaj je treba ukreniti in odločno ter dosledno šel naprej.

Govornik je orisal Maistrovo nacionalizem, ki je bil najčistejša vrsta, opisal je njegovo povezanost z narodom, ki je bila osnova njegovim velikim dejanjem, kajti čutil je z narodom in poznal slovensko zemljo tako dobro, da jo lahko tudi res globoko ljubil.

PRETPLATNICI

Iz svakog broja našeg lista vadi domaća i strana štampa vijesti o položaju našega naroda u Julijskoj Krajini. Naš list vrši nenadoknadivu propagandističku ulogu za naš narod pod Italijom.

»Istra« je glasilo naše emigracije. Bez lista ne bi ni imali ni stoti dio uspjeha ni snage. List drži na okupu sva društva i sve pojedince emigrante.

List je veza između nas i naše braće, koja su ostala u rodnom kraju. List daje snage i nađe onima koji su ostali. List je predstavnik naše snage.

Bit ćemo prisiljeni da list izdajemo na četiri stranice, jer pretplatnici ne vrše svoju dužnost, a morali bi da ga izdajemo barem na osam, jer za svaki broj imamo toliko materijala.

Uza sve opomene preko lista, i poslije sedam opomena poslanih poštom, ima još mnogo pretplatnika, koji duguju pretplatu. Pada u oči, da je mnogo veći broj nemarnih dužnika među bolje situiranim pretplatnicima, dok siromašniji emigranti obično redovito plaćaju. Iz toga proizlazi, da je to neplaćanje samo nemarnost i da siromašniji slojevi mnogo bolje shvaćaju značenje i važnost jedinog našeg emigrantskog lista.

Ako već ove opomene ne pomažu, bit ćemo prisiljeni da javno preko lista pozovemo svakog nemarnog dužnika neka ispuni svoju dužnost.

Kalendar »Soča«

Pozivlju se sva društva i pojedinci, koji nisu ni do danas poslali obračun za lanijski kalendar »Soča« da to urade barem sada kada ulazi u štampu ovogodišnji kalendar.

Tako nam je povedal govornik vse najznačilnejše iz Maistrovega življenja brez patosa, a zato tem bolj toplo. Vsi nekrologi so bili v primeri s tem govorom papirnati.

Član »Tabora« jurist g. Vekoslav Fligar je občuteno recitiral Maistrove pesmi »Napreje«, »Mladini« in »Malgajevo«, ki iz njih vprav prekipeva ogenj Maistrove borbenosti, odločnosti in ljubezni do naše zemlje.

»Taborov« zbor je nato zapel učinkovito »Ah, ne mislimo...«

G. Strekelj se je navzočim zahvalil za lepo udeležbo in izrazil željo, da bi našo zemljo ob Soči čimprej doletela sreča, ki jo je doživel Maribor.

Naša kulturna kronika

K PETNAJSTLETNICI DRUŠTVA

„JADRAN“ V MARIBORU

Kdo bi si bil v prvih dneh meseca novembra 1918 mogel misliti, da bo Italija, ki je ob zasedbi Istre, Gorice in Trsta tako slovesno, z javnimi lepaki v našem jeziku obljubljala, da bo spoštovala našo narodno samobit, tako kmalu prelomila svojo besedo in začela teptati v prah najelegantnejše pravice našega naroda. Kdo bi si mogel tedaj misliti, da bo ta z 2000 letno kulturo na vsa usta hvalisajoči se narod, pretvoril v tako kratkem času naše cvetoče pokrajine v navadno kolonijo najnižje vrste. Kdo bi si tedaj mogel misliti, da bo moral naš narod tam preko pretrpeti od naroda, ki se je celo 19 stoletje boril za svoje narodne ideale, toliko muk, zaničevanja, preganjanja, grozot in nasilja, kakršnega zgodovina na pomni. — Tudi najhujši črnogledi perokliji niso si mogli tedaj predstavljati uničevanja take vrste in takega obsega.

Se pred koncem leta 1918 so morale prve kolone naših nasiloma zapustiti svojo grudo in oditi tja, kjer je žarelo solnce svobode. Toda odšli su z neomajno vero v Pravico in Resnico, da njihov izostanek ne bo trajal dolgo.

Zato se v svobodi niso udali brezdelju in uživanju prostosti, ki so jo dobili v svobodni domovini. Razumeli so takoj svojo nalogo: držati se čvrsto skupaj, gojiti ljubezen od krivično vzete domovine, podpirati one, ki so ostali v suženstvu, dramiti tukajšnje svobodne rojake in jih neprenehoma opozarjati na krivice, ki se gode našim bratom onstran meje, se pripravljati z vsemi sredstvi, zopet odvzeti svojo zemljo pohlepnu tujcu, ki se ni izkazal vrednega jo v imenu kulture in civilizacije obdržati.

V Mariboru se je že spomladi 1919 rodila ideja ustanovitve društva Primorcev, ta ideja se je še istega leta oživila. Naravno je bilo, da se je društvo začelo pečati najprej s petjem, saj je ravno pesem onó mogočno sredstvo, ki dviga in tolaži duha in dušo. Nadelo si je takoj simbolično ime »Jadrana«, da bi tako že z imenom pokazalo na pravi namen svojega rojstva in življenja. Sprva je šlo težko, toda trdna volja je zmogla, da je društvo počasi napredovalo. Prvi pevovodja g. Pečarič se je trudil na vso moč, a ni imel prave sreče. Neurejene razmere, pomanjkanje društvenih delavcev in prostorov, zapostavljenost članov tudi pri drugih tuk. društvi, so bile ovire, da ni prišlo do širšega razmaha dela.

Leta 1920 je prevzel predsedstvo g. Dr. Kraševac Ciril, podpredsedstvo g. Piano Ludvik, pevovodstvo pa g. Princič Drago. Društvo je od tedaj dobilo svoje glave delavce, ki so s svojo požrtvovalnostjo pripomogli, da je društvo zadržalo v odprto in plodonosnejše delo.

V letu 1921 je šla pot še bolj navzgor in to po zaslugah g. Cibica in Šušteršiča, ki sta vodila pevski odsek. Društvo je začelo prirejati tudi izlete v okolico in družabne večere, začelo pa se je tudi udeleževati in sodelovati pri narodnih prireditvah domačih društev. Pevski odsek je bil končno sestavljen in pevci izučeni.

Toda ta živahnost ni trajala dolgo. Radi raznih ovir, ne v mali meri radi

notranjih razprtij je društveno življenje v letu 1922 zopet padlo. Oživilo je zopet leta 1923 pod predsedstvom g. Cijana Josipa in pod pevovodjo g. Lahom Josipom. Slednji je od tedaj dalje duša in neusahljiva energija vsega društva in društvenega delovanja. Društvo je v tem letu pridobilo nekaj novih pevskih moči in je svoje delo smotnejše uredilo. Koncem 1923 je g. Cijan zapustil Maribor, njegovo mesto pa je prevzel g. Detela Stanko.

Društvo se je dokončno preuredilo in je v letih 1924 do 1926 uspevalo, padca nazaj ni bilo več zaznamovati. Ljubezen in požrtvovalnost je vodila vse funkcijonarje in člane k novim podvigom.

V letih 1926 do 1928 je društvo predsedoval g. Živic Ivan, leta 1928 pa je predsedstvo prešlo v roke g. Laha; Organizatorična in pevskokulturna sila sta se združili v eni osebi. V letu 1929 je g. Lah prepustil predsedstvo g. Faturju Slavku.

V vseh teh letih je bila društvena pot težka in strma, a od leta 1923 dalje, to je od dobe prerodenja, je društvo sicer počasi, a stalno in vstrajno napredovalo. V letu 1930 pa se je društveno življenje razmahnilo do skrajnosti. Članov se je polastila navdušenost, ki ji zastojni iščemo para. Krivice in nasilja nad našim narodom v Primorju so društvene člane podžgale do skrajnosti; dali so duška svojemu sovražstvu do naroda krivčnost in barbarstva in vpregli vse svoje sile za doseg bližnjih in daljnih namenov društva. Celotno društveno delovanje je od leta 1930 dalje in sicer do aprila letošnjega leta sistematično in z vse pohvale vredno požrtvovalnostjo, ljubeznijo, bistrovidnostjo in razumnostjo vodil predsednik g. dr. Bergoč Josip, kateremu so zvesto stali ob strani predvsem gg. Lah Josip, duša pevcev, Krištof, Lukša, Kralj, Rojc, Jež, dr. Fornazarič in Bratož. Pa ne sam o tile, marveč vsi člani so storili svojo dolžnost.

V teh zadnjih štirih letih ni mogla več nobena ovira zadržati društva na zmagovalnem njegovem pohodu. Notranje delo — gojitev družabnosti, gojitev petja, vsestranska izobrazba, pomoč socialno šibkejšim — je šlo z zunanjim delom roko v roki. In to zunanje udejstvovanje in uspehi so tako vidni, da si danes slovenskega Maribora brez Jadrana ne moremo več misliti. Nije bilo in nije narodne ali patrijotične prireditve in manifestacije, da bi ne Jadrana pri nji sodeloval. Naj vabi Sokol ali Jugoslovenska Matica, Jadranska straža, Narodna Odrbana ali Ciril-Metodova družba in kar je še drugih važnejših narodnih organizacij, vsakokrat je Jadrana v polni meri izpolnil svojo dolžnost. Ni ga skoraj obmejnega kraja, kjer se ne bi bil Jadrana vsaj enkrat pokazal ter s svojo pesmijo pripomogel k podvigu narodne in državljanske zavesti ter uspehu narodnih in kulturnih prireditev. Njegovi nastopi pri takih prireditvah so brezštevni. Nikdar pa ni Jadrana pozabil na specifično svojo nalogo, to je na neumorno propagando za našo idejo in za osvoboditev zaslužnih bratov. Praznoval in obhajal je vse spomendneve naših velikih mož, naših žrtev in mučnikov, sramotnih krivic in nasilja posebno pa rapalski dan, sramotni dan.

Sedaj je društvo do dobra organizirano, članstvo disciplinirano in vzgojeno, dobro se zavedajoče, da je njihovo delo le sredstvo za doseg višjih ciljev. V takem razpoloženju in stanju bo društvo v soboto, prvega in nedeljo drugega septembra 1934 poznalo petnajstletnico svojega življenja in delovanja. Vrhunec slavnosti bo tvorila slavnostna akademija, ki se bo vršila v soboto zvečer ob 20 uri v veliki unifonjski dvorani. Na sporedu so pesmi naših skladateljev in recitacije. Sodelovali bodo na tej akademiji tudi eminentni kulturni delavci kot so Elvira Kraljeva, Belizar Sancin, Anton Faganeli in Ubald Vrabec. Vrhunec te slavnostne akademije pa bo izvajanje »Pesmi naših mornarjev« veličastne kantate, ki jo je nalašč za proslavo uglasbil skladatelj g. prof. Mirk Vasilij in ki jo je za godbo priredil g. Lah Josip. Pri tej kantati bo sodeloval tudi deški moški zbor, čigar ustanovitev je nova zasluga pevovodje g. Laha.

Ker se naš tretji kongres vrši letos v Mariboru in sicer v istih dnevih, ko proslavlja Jadrana svojo petnajstletnico, bo Jadrana proslava zadobila še večjo pomembnost.

Dal Bog, da bi dvajsetletnico ne obhajali več v Mariboru marveč v Trstu, na grobišču naših velikih in nepozabnih štirih žrtev, katerih mučeniško smrt bomo obhajali prve dni septembra. Ob priliki te proslave pa vsi priseljimo, da ne odnehamo prej dokler ne bodo vse žrtve maščevane, dokler ne bo vsa ugrabljena zemlja vrnjena v naročje prave Matere, ki je od svojega obstaja dalje opetovano dokazala, da svojim manjšinam ni krvočno zaverina, niti mačeha, marveč varuhinja ljubezni, resnice, pravice in svobode.

FESTIVAL SLOVANSKIH PLESOV
Tržaško in Istrsko Kolo v režiji Ferda Delaka

Za časa ljubljanskega jesenskega velesejma se vrši veliki festival slovanskih plesov in slovanske glasbe. Ta prireditev bo dogodek zase in vzbujala že po prvih časopisnih vesteh največjo pozornost, saj se udeležijo festivala številne plesne skupine iz vseh delov naše države. Posebna zanimivost teh prireditev bodo nastopi češke skupine Narodopisne spoletnosti iz Plzna, poljske skupine iz Zakopana, ki je na letošnjem plesnem festivalu na Dunaju dosegla izredno priznanje in bolgarski plesalci iz Sofije.

Tudi naša emigracija bo na tem festivalu častno zastopana. Videli bomo tržaško in istrsko kolo in roj pod lipo, ki ga organizirajo Ziljani. Tržaško kolo organizira društvo »Soča-matica« v Ljubljani, istrsko kolo pa društvo »Istra« v Zagrebu. Režijo vseh teh prireditev vodi naš rojak Ferdo Delak. Koreografsko vodstvo pa je v rokah njegove zakonske družice Katje. Plesi se vrše od 6 do 7 septembra. (Agis).

DVADESET GODIŠNJICA OSNUTKA
HRVATSKE GIMNAZIJE U OPATIJU.

Zagrebačke »Novosti« su bile donijele 23. augusta 1909 ovu noticu: Rodoljubna općina Volovsko-Opatija otvara na svoje troškove početkom školske godine 1909—10 prvi razred hrvatske realne gimnazije. Uprava novog hrvatskog učevnog zavoda poverjena je umirovljenom ravnatelju osječke gimnazije profesor Rabaru, rođenom Istraninu.

ČESTITKE BARBA RIKI.

»Sokol na Jadrana« iz Splita prenaša članak iz 30. broja »Istre« pod naslovom: »Pedeset godina od prve pjesme Rikarda Katalinić-Jeretova« i čestita barba Riki.

»O, da. Mati mi je pomagala. Risiko sem napravil sam. Veš, kaj? Ne ugašeš? Metulja na cvetici.«

»Ali? Pa kakšen je metulj?«

»Hi! Ti tega ne veš? Tak je ko črvček, a ima štiri rumena krila z velikim pikami. Podoben je ptičku. Kaj res nisi vedel, kakšen je metulj?«

Njegov smeh je bil tako zmagovalen, pristrčen, da sem se nehote ozrl.

Na kolesu, ki ga je vodila moška roka, je sedel osemleten deček in se krčevito oprjel na ročaje. Bil je temne polti, črnih las in črnih oči. Lica in brada, še kodrasti lasje, vse je bilo v smehu.

Očeta sem poznal. Bančni uradnik Budihna. Po svoji vnanosti bolj mladenič nego mož. Majhna, nekoliko usločena postava, obraz rahlo pegast in ulekjen, oči si ve in plahe, na ukrivljenih ustnicah izraz neke bojazni, nekaj grenkega, plahega še v nasmehu. Videval sem ga v banki. Njegov govor je bil šepetav, kretnje uslužne, poln je bil obzirov. Še hodil je po prstih. Na cesti me je pozdravljala, dasi si nisva bila ožja znanca. Da je doma z Vipavskega neke in da se je oženil z neko Benčanko, več nisem vedel o njem.

Ko me je zagledal, so se mu za hip v presenečenju razprle veke, a so se mu znova zaprle v navadni, pol dremajoči izraz. Uslužnemu nasmehu na njegovih ustnicah se je pridružilo nekaj grenkega.

Pozdravil me je skoraj neslišno. Nato je šel s pospešeno hojo mimo, zdelo se mi je, da se mu noge opletalo ko pijane.

»A metulji niso ptiči, ne?« je znova zabrl deček.

Oče je molčal.

To sina ni zmotilo. Kakor da se na tihem raduje svojega znanja, mu je nasmeh trepetal pod kožo in mu sijal iz oči.

»Ptički bivalo na drevlu, a metulji na cvetivah, ne, oče?«

DRAGO GERVAIS:

ĆIĆ

»Karbuna, karbuna«,
Je jedan crni Ćić po Opatiji kričal,
I karbun prodaval,
Kega mu j'tovarić na voziće pejal
Obašli su sve kuće, palaci i vili,
Ma ki da se još i Ćiću smili,
Crnemu Ćiću,
Divemu tiću,
Ki je z gori prišal.

A Ćić je neboh već storil račun,
Još kad je va šume delal karbun.
Va kuću malo,
Za interes,
Ča bude ustalo
Žene za travers,
I brhan,
Za svaki dan.

Ma slabo je Ćić to sve zračunāl
Pun mu vozić karbuna je ustal.

Su doma hodili tovarić i Ćić,
I pomogli si rivat vozić.

DR. ARNOŠT MUKA
I ISTRA

Dr. Arnošt Muka dolazio je često u Opatiju i nikada ne bi propustio zgode, da me posjeti. Već sam u nekoliko članaka istakao njegovu živu, upravo neodoljivu ljubav k našem moru. No, osim ove naše plave ljepote bilo je i nešto drugo, što ga je k meni vuklo. Ja sam u ono doba bio tajnikom Družbe sv. Cirila i Metoda za Istru, pa je jedan, baš nemaleni dio našega istarskog sitnog rada padao na moja leđa. Mnoge su se niti našeg narodnog pregnuća i nastojanja sticale u družbinu pisarni, u mom starom domu »Dalibor« u Opatiji. Dr. Muka je to znao, a kako ga je naša narodna borba uvelike zanimala, zalazio je često k meni, propitkivao se o ovom i onom, i na moja pričanja, na moje tužbe i jadicovke odgovarao: »Sve kao kod nas — kao kod nas...«

I okrenuo da priča o svojoj dragoj Lužici. Riječ mu je tekla srdačna i tužna — i tako bi došao na mene red, da uskliknem: »Kao i kod nas! Sve kao kod nas!«

»E, ali vi imate ovu vašu pučinu, a mi? Lužica je ostrvo, ali kakvo je ono more oko nje?«

Vanredno smo se dobro razumjeli. Kao dva brata, koje taru jednake brige. Malene Istra — malena Lužica, nevelika pitanja, sitne brige, a njih pune duše i srca. I sve blisko, srodno, bratsko. To nas je privlačilo i vezalo.

Na šetnji se je najčešće propitkivao o nazivima krajeva, brda, uvala i raznih okolnih mjesta. I nizala se imena: Draga, Medveja, Cesara, Kraj, Slatina, Crnikovac, Brest, Perun... i mnoga druga naša, samo naša...

Jednog dana pokazah mu rukom planinu više Veprinca.

»A znate li, doktore«, upitah, »kako zovemo ono tamo?«

Pa kad mi Raza da ne zna, ja ću:

»Budišćinac...«

A Budišćin se zove u Lužici grad, gdje je dr. Muka odrastao!

Ne mogu reći, kako me je duboko dirnuo razriježen pogled, kojim je slavni učitelj, naš veliki prijatelj, obuhvatio onaj moj rođeni kamen nad Veprincem.

I onda se opet okrenuo k moru i govo šaptao:

»Blago vama! Blago vama...«

Posljednji put vidio sam ga pred samrat. Poslije sam ga češće spominjao, a najviše nakon sloma, gdje je našu Istru naplone preko noći stigla još užasnija sudbina od Lužice. — V. Car-Emin.

POMLADNA NEDELJA

Bilo je na pomladno nedeljo. Solnce je gredo s toplot, prijatno močjo, nebo je bilo ko treptajoča dlan. Vetrč je pošumeval. Prvo zelenje dreves, prvo cvetje travnikov, pisane ženske obleke. Duh zemlje in nasadov, dišave dekliskih nedrij in las. Vse opojno in dehteče. Petje ptic. ščebetanje otrok in smeh deklet. Loke so se objemale s polji, griči so se sklanjali nad ravnino kakor fant nad dekletom.

Mesto se je bilo skoraj izpraznilo. Travniki, gaji in krčme so bile polne ljudi. Proti večeru so se vračali židane volje domov. Jaz sem bil med njimi.

Široka cesta, a ob cesti kostanji in murve. Kostanji in zopet murve. Njive, travniki, globoko v vrtove potisnjene hiše. Na cesti avtomobili, vozovi, kolesarji. Pešci smo se umikali na okraike, na travnike in na loke, si utirali p. mladi travi nove steze.

Kamor je neslo oko, leno se pomikajoča, v samozadovoljstvu se smejoča množica. Starci in starke, družinice, zaljubljeni, otroci v gručah, matere z dojenčki. Vesel razgovor, porojen iz raskošnega dne, iz brezskrbnih ur odpočivanja. Glasna beseda mož, ki jim je časa vipavca vnela kri, da vsemu svetu odpirajo svojo dušo.

Prisluškoval sem razgovorom, lovil besede. Ne zaradi njihovega smisla, zaradi zvoka glasov. ki so mi ko zvoneča godba prihajali na uho. Melodiji dveh jezikov, ki sta se prepletali, umirali in znova naraščali kakor kapljice v vodometu.

Pred menoj sta stopala dva okoličana. Šla sta najbrže v mesto, da se pogospodita za uro ali dve. Sedla bosta v kavarno, obiskala kino. Tistega večera sta igrala Možušin in Greta Garbo.

Prvi je bil že skoraj možak, širok v pleča, zagorel in obraz. Hodil je široko, z rokami je mahal kakor da plava. Drugi je bil potegnen, bled fant; siv cigaretni dim mu je venomer obkrožal glavo.

»Vse bi prodali«, je s srdom in zaničevanjem govoril plečati. »Se svojega očeta in mater, kožo s telesa in dušo iz prisje.«

»Bojijo se«, je rekel fant nosljaje.

»Česa, za zlomka, se bojijo? Mene? Tebe? Vsak ptič naj poje, kakor mu je Bog vižo dal. Tako naj uči tudi svoje mlade. Če v tem kaj ni v redu, je kriv Bog, ne mi.«

Ozrl se je. Pogledal mi je v obraz, me ošinil po črnih laseh, za hip utihnil in pljunil.

Podvizal sem se dalje in ju pustil za seboj.

Se sem slišal njune glasove. A prihajali so do mene le kot daljno, nerazložno mrmranje. Če bi bile besede tudi razložne, jih ne bi bil poslušal. Zatopil sem se v svoje misli.

Pred očmi se mi je v nedogled mesta pomikala množica. Skupine, ki jih je združila skrivnost življenja. Med seboj si odpirajo duše, leže jim na dlani. A izpreminjajo izraz, oči in besedo, čim le uzro neznanca pred seboj. Njihov notranji obraz se zagrne s tančico nerazumljive bojazni in hinavstva.

To je najbridkejša na ljudeh. Ali smo si res taki biriči in krvniki?

Iz misli me je zdramil govor otroka, ki sem ga zaslišal tik za seboj. Bil je vesel, zvoneč, ščebetajoč govor dečka, ki mu je bil izprehod doživljete, in mu je duša prekipela sama od sebe. Govoril je italijanski s predmestnim naglasom.

»Oče, jutri moram zopet iti v šolo, ne?«

»Da«, mu je odgovarjal plah možki glas.

»Jutri moraš zopet iti v šolo. Ali si spisal nalogo?«